

Хмельницький національний університет
 Факультет Економіки і управління
 Кафедра обліку, аудиту та оподаткування
 Галузь знань 07 Управління та адміністрування
 Спеціальність 071 Облік і оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри
 Скоробогата Л. В.
 «24» 02 2024 р.

ЗАВДАННЯ
 НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Галицький Сергій Павлович

- 1 Тема дипломної роботи *Облік та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в системі управління податковим навантаженням на прикладі ПП «Рефракт», м. Хмельницький, м. Хмельницький*
керівник дипломної роботи *Лопатовський Віктор Григорович, кандидат економічних наук, доцент*
затверджена наказом по університету від «26» серпня 2024 року № 60 дод. № 17 заочна
- 2 Строк подання студентом дипломної роботи *04.12.2024 року*
- 3 Вихідні дані до дипломної роботи: *завдання на виконання дипломної роботи, нормативно-правова база та інструктивні матеріали по темі дипломного дослідження, періодичні видання, навчальні посібники, науково-методичні видання викладачів кафедри, практичні матеріали з діяльності підприємства*
- 4 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити) *Вступ. 1 Теоретико-правові основи обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб. 2 Організація обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб на підприємстві. 3 Напрями покращення обліку та адміністрування ПДФО в системі управління податковим навантаженням підприємства. Висновки. Список джерел посилань. Додатки.*
- 5 Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
 - 1 Основні техніко-економічні показники діяльності ПП «Рефракт» у 2022-2023 роках.
 - 2 Основні характеристики ПДФО як складової системи оподаткування. Об'єкти оподаткування ПДФО.
 - 3 Види доходів, які включаються до складу загального оподаткованого місячного (річного) доходу платника ПДФО.
 - 4 Порівняльний аналіз спільних та відмінних рис механізмів адміністрування та сплати ПДФО в Україні та країнах ЄС.
 - 5 Передумови організації обліку податкових розрахунків за ПДФО на підприємстві.
 - 6 Порядок нарахування ПДФО у ПП «Рефракт».
 - 7 Кореспонденція рахунків з обліку нарахування і сплати ПДФО у ПП «Рефракт» у грудні 2023 року.
 - 8 Напрями податкової перевірки податку на доходи фізичних осіб.
 - 9 Програми внутрішнього аудиту розрахунків з ПДФО на підприємстві.
 - 10 Умови проведення обов'язкового перерахунку ПДФО на підприємстві.
 - 11 Оцінка впливу окремих видів податків та фінансово-господарську діяльність підприємства.
 - 12 Показники рівня податкового навантаження на підприємство.

6 Консультанти розділів дипломної роботи		Підпис, дата	
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	завдання видав	завдання прийняв

7 Дата видачі завдання 01.09.2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

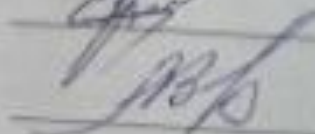
Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів дипломної роботи	Примітки
Затвердження теми дипломної роботи	01.09.2024	Виконано
Підбір та опрацювання літератури	15.09.2024	Виконано
Складання та затвердження плану дипломної роботи	21.09.2024	Виконано
Написання вступу до дипломної роботи	28.09.2024	Виконано
Визначення теоретико-правових основ обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб, написання першого розділу дипломної роботи	09.10.2024	Виконано
Дослідження діючих підзаконів до організації обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рескрафт», написання другого розділу дипломної роботи	23.10.2024	Виконано
Визначення напрямів покращення обліку та адміністрування ПДФО в системі управління податковим навантаженням підприємства, написання третього розділу дипломної роботи	02.11.2024	Виконано
Узагальнення результатів дослідження та написання висновків до дипломної роботи	12.11.2024	Виконано
Оформлення списку використаної літератури та додатків до дипломної роботи	20.11.2024	Виконано
Перевірка оформлення дипломної роботи	30.11.2024	Виконано
Рецензування дипломної роботи	04.12.2024	Виконано

Студент

С. П. Галицький

Керівник роботи

В. Г. Лосицький

АНОТАЦІЯ

Студент Галицький Сергій Павлович
Керівник Лопатовський Віктор Григорович

Тема дипломної роботи: Облік та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в системі управління податковим навантаженням на прикладі ПП «Рекрафт», м. Хмельницький

Пояснювальна записка до роботи включає 90 сторінок, у тому числі містить 26 таблиць, 12 рисунків, 2 формули, список використаних джерел з 61 найменування та 5 додатків.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, облік та адміністрування ПДФО, внутрішній аудит ПДФО, перерахунок ПДФО, управління податковим навантаженням.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в системі управління податковим навантаженням підприємства.

Об'єктом дослідження дипломної роботи стали розрахункові відомості, оборотно-сальдові відомості, фінансова та податкова звітність ПП «Рекрафт» за 2022-2023 роки.

У першому розділі дипломної роботи розглянуто теоретико-правові основи обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб.

Другий розділ роботи присвячений вивченню двох підходів до організації обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт».

У третьому розділі визначено напрями покращення обліку та адміністрування ПДФО в системі управління податковим навантаженням підприємства.

На основі вивчення і узагальнення матеріалу зроблені відповідні висновки і пропозиції.

«04» 12 2024 року

С. П. Галицький

ЗМІСТ

Вступ	С.	6
1 Теоретико-правові основи обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб		9
1.1 Податок на доходи фізичних осіб як облікова категорія та об'єкт податкового адміністрування		9
1.2 Нормативно-правове регулювання обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб.....		18
1.3 Зарубіжний досвід адміністрування податку на доходи фізичних осіб та можливості його використання як інструменту управління податковим навантаженням в Україні		26
2 Організація обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб на підприємстві		34
2.1 Характеристика діяльності ПП «Рекрафт»		34
2.2 Оцінка складових організації обліку податку на доходи фізичних осіб на підприємстві		42
2.3 Адміністрування податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт»		49
3 Напрями покращення обліку та адміністрування ПДФО в системі управління податковим навантаженням підприємства		58
3.1 Пропозиції щодо побудови системи внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт»		58
3.2 Рекомендації щодо організації і проведення перерахунку ПДФО на підприємстві		67
3.3 Шляхи удосконалення діючої системи управління податковим навантаженням у ПП «Рекрафт»		73

ДРОО.23239.01.01.00				
Зм.	Арк.	Недокум.	Підпис	Дата
Виконав		Гашинська С.П.		
Перевір.		Лещинська В.Г.		
Н.контр.		Ченні В.С.		
Затвер.		Савченко О.В.		
Облік та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в системі управління податковим навантаженням на прикладі ПП «Рекрафт», м. Хмельницький				
Літера		Аркуш	Аркушин	
а		4	119	
ХНУ, гр. ОАю-23-1				

Висновки	80
Перелік джерел посилання	83
Додаток А.1 Фінансова звітність ПП «Рекрафт» за 2022 рік	91
Додаток А.2 Фінансова звітність ПП «Рекрафт» за 2023 рік	93
Додаток Б.1 Розрахункові відомості підприємства за IV квартал 2022 року	95
Додаток Б.2 Розрахункові відомості підприємства за IV квартал 2023 року	98
Додаток В.1 Аналіз ПДФО у ПП «Рекрафт» за IV квартал 2022 року	101
Додаток В.1 Аналіз ПДФО у ПП «Рекрафт» за IV квартал 2023 року	102
Додаток Г Оборотно-сальдова відомість підприємства по рахунку 6411 «Розрахунки за ПДФО» за IV квартал 2023 року	103
Додаток Д.1 Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску ПП «Рекрафт» за IV квартал 2023 року	104
Додаток Д.2 Відомості про нарахування заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) застрахованим особам ПП «Рекрафт» за IV квартал 2023 року	108
Додаток Д.3 Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору ПП «Рекрафт» за IV квартал 2023 року	114

ВСТУП

Оподаткування доходів фізичних осіб є одним із найважливіших інструментів державного регулювання, та характерне для податкових систем всіх країн. Побудована в країні система оподаткування доходів фізичних осіб здатна стати регулятором взаємовідносин між владою та громадянами – платниками податків, водночас її призначення не повинно обмежуватись лише плануванням фінансового підґрунтя для реалізації майбутніх соціальних програм і проектів. Важливо також врахувати, що прийнятий у державі підхід щодо оподаткування доходів фізичних осіб може справляти суттєвий вплив на розмір заощаджень громадян, та створити дієву систему захисту інтересів малозабезпечених верств населення.

На нашу думку, побудова дієвої системи оподаткування ПДФО неможлива без налагодження прозорого механізму організації його адміністрування, та вимагає від податкового агента чіткого та однозначного трактування всіх норм справляння ПДФО. Неможливість реалізації органами державної влади соціальних функцій та завдань без забезпечення виконання податковою системою фіскального призначення визначає необхідність формування податкової дисципліни в платників податків.

Підтримуємо вітчизняних науковців, що реформування національної системи оподаткування ПДФО неможливе без зростання рівня податкової культури й податкового мислення платників податків, зокрема, шляхом підвищення якості інформування громадян щодо шляхів використання податкових зборів і платежів, розвитку інституту податкового консультування громадян; формування іміджу свідомого платника податків та престижу роботи в податкових органах; спрощення механізму взаємодії органів фіскальної служби з платниками податків. Безумовно, лише довіра населення до податкової системи здатна забезпечити свідому сплату податків та відкритість до співпраці з фіскальними органами.

Актуальні питання організації обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в системі управління податковим навантаженням на підприємстві були порушені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких варто відмітити роботи таких дослідників, як: Артюх О. В., Архипенко С. В., Безкровний О. В., Березовська С. В., Бригінець О. О., Буркова Л. А., Дуб А. Р., Дулік Т. О., Дутова Н. В., Жебчук Л. Л., Лесік Є. С., Кміть В. М., Кувіков О. С., Кучеркова С. О., Литвинчук І. В., Лободіна З. М., Логвіновська С. І., Макаренко А. П., Котова Н. В., Матвійчук Ю. Ю., Мартинюк Г. П., Недоступ К. К., Одновол Б. Л., Оришин Т. М., Плахтій Т. Ф., Пугаченко О. Б., Фоміна Т. В., Тулай О. І., Ямелинець А. І. та ін.

Незважаючи на глибину проведених досліджень та змістовні пропозиції науковців, вважаємо, потребують більш детального вивчення питання побудови системи внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб на підприємстві, пошук шляхів удосконалення діючої системи управління податковим навантаженням суб'єкта господарювання та ін.

Мета дипломної роботи полягає у вивченні теоретичних основ обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в системі управління податковим навантаженням підприємства, та практичному обґрунтуванні напрямів їх покращення.

Для досягнення поставленої мети у дипломній роботі були сформовані та успішно вирішені такі завдання:

- досліджено сутність податку на доходи фізичних осіб як облікової категорії та об'єкту податкового адміністрування;
- вивчено складові нормативно-правового регулювання обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб;
- проаналізовано зарубіжний досвід адміністрування податку на доходи фізичних осіб та можливості його використання як інструменту управління податковим навантаженням в Україні;
- досліджено діючі підходи до побудови обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт»;

- розроблено пропозиції щодо побудови системи внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб на підприємстві;
- надано рекомендації щодо організації і проведення перерахунку ПДФО у ПП «Рекрафт»;
- визначено шляхи удосконалення діючої системи управління податковим навантаженням суб'єкта господарювання.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб в системі управління податковим навантаженням підприємства.

Об'єктом дослідження дипломної роботи стали розрахункові відомості, оборотно-сальдові відомості, фінансова та податкова звітність ПП «Рекрафт» за 2022-2023 роки.

Основний зміст роботи викладений на 90 сторінках комп'ютерного тексту, в тому числі містить 26 таблиць, 12 рисунків, 2 формули. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел із 61 найменування та 5 додатків.

1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

1.1 Податок на доходи фізичних осіб як облікова категорія та об'єкт податкового адміністрування

Оподаткування доходів фізичних осіб справедливо належить до одного із найважливіших інструментів державного регулювання, та характерне для податкової системи будь-якої країни. Погоджуємось з Чижовою Т. В., що такий спосіб взаємодії у сфері оподаткування між державою та її громадянами є доволі тривалим, в історичному аспекті виник поряд із становленням державності як інституту влади, та передбачає примусове й обов'язкове вилучення частини доходу населення для виконання владою країни її функцій [41]. На підтримку цього твердження Лютий І. О. у дослідженні [23] наголошує, що фіскальна складова податку на доходи фізичних осіб здатна позитивно вплинути на процеси детінізації заробітної плати, та може сприяти зростанню податкових надходжень до бюджету держави.

Безумовно, побудована система оподаткування доходів фізичних осіб в країні здатна стати регулятором взаємовідносин між владою та громадянами – платниками податків, водночас її призначення не повинно обмежуватись лише плануванням фінансового підґрунтя для реалізації майбутніх соціальних програм і проектів. Важливо також врахувати, що прийнятий у державі підхід щодо оподаткування доходів фізичних осіб може справляти суттєвий вплив на розмір заощаджень громадян, та створити дієву систему захисту інтересів малозабезпечених верств населення.

Як справедливо відмічає Мартинюк Г. П. [25], наявність соціальної складової в податку на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) створює передумови для дотримання рівноваги в суспільстві, адже дозволяє зменшити нерівності в доходах громадян, зокрема, шляхом зміни співвідношення між

сумою отриманих чистих доходів різних соціальних груп платників податку, а також через застосування такого податкового інструментарію, як надання соціальних пільг чи податкової знижки.

Досліджуючи сутність ПДФО як економічної категорії, вітчизняні науковці зосереджують увагу, перш за все, на характерних ознаках податку, що дозволяє, на думку дослідників, краще зрозуміти його провідну роль у формуванні дохідної частини бюджету країни. Наприклад, Слободянюк Н. О., Коніна М. О., аналізуючи у роботі [36] проблемні аспекти наповнення місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації, підкреслюють залежність ПДФО від доходів та рівня життя населення. Дулік Т. О., Александрюк Т. Ю. [16] і Шевченко Р. Ю. [44] розглядають податок на доходи фізичних осіб у якості вмонтованого бюджетного стабілізатора, який здатний реагувати на циклічні коливання в економіці країни та є віддзеркаленням рівня економічного добробуту її громадян.

Ряд науковців, серед яких Логвіновська С. І. [22], Томілова-Яремчук Н. О., Хомяк Н. В., Крупа Н. М. [38] виділяють три ключові характеристики ПДФО як складової системи оподаткування, які узагальнені на рисунку 1.1.

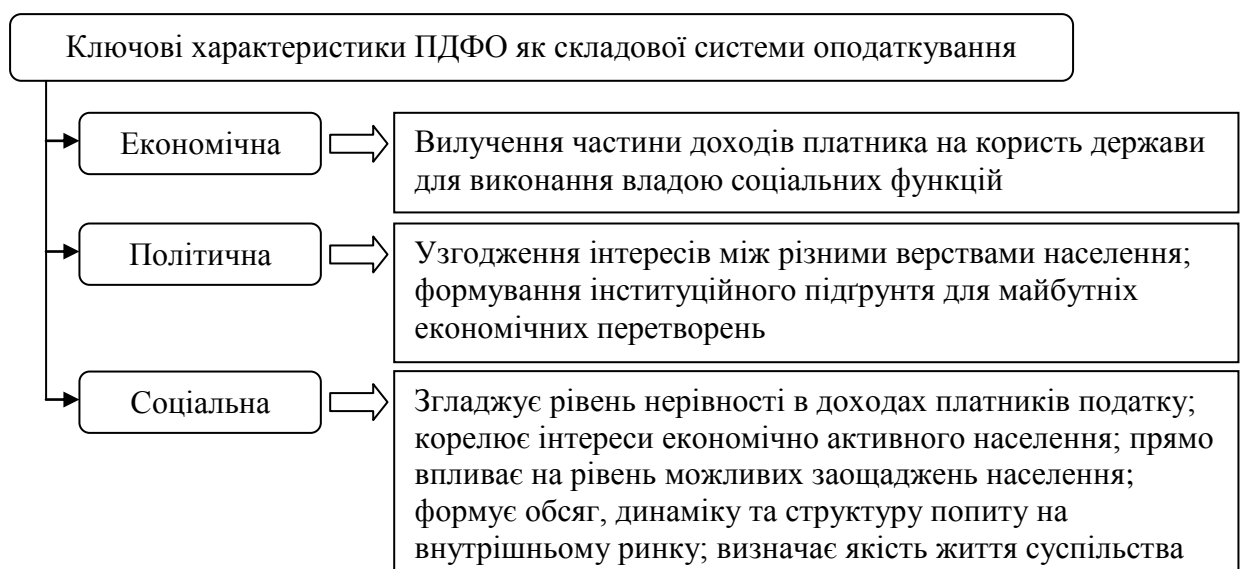

Рисунок 1.1 – Основні характеристики ПДФО як складової системи оподаткування

Заслуговує на увагу підхід Мартинюк Г. П. [25], яка пропонує застосувати триєдиний підхід до трактування сутності податку на доходи фізичних осіб, та розглядати його як явище, процес та систему. Підтримуємо думку науковця, що кожна із запропонованих категорій для ідентифікації сутності ПДФО дозволяє виявити його характерні ознаки, та краще зрозуміти значення в податковій системі країни. Зокрема, трактуючи оподаткування доходів як явище, Мартинюк Г. П. наголошує на провідній ролі податку у формуванні комплексу економічних та фінансових передумов для виконання владою країни своїх повноважень, перш за все, щодо соціального захисту малозабезпечених верств населення; водночас цей податковий інструмент використовується і для здійснення впливу на формування бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Досліджуючи оподаткування доходів фізичних осіб як процес, науковець зосереджує увагу на вивченні комплексу послідовних взаємоузгоджених дій платників податку та податкових агентів, які спрямовані на досягнення фіскальних завдань, визначених у Податковому кодексі України [3], головне з яких полягає у визначенні способів та засобів вилучення частини доходів фізичних осіб на користь держави для формування дохідної частини бюджету.

Під системою оподаткування доходів фізичних осіб Мартинюк Г. П. пропонує розуміти сукупність взаємопов'язаних між собою елементів, яка враховує інструменти досягнення їх єдності на забезпечення поставлених цілей та завдань в процесі взаємодії із навколишнім середовищем (рис. 1.2, побудовано за [25]).

За результатами проведеного дослідження науковець приходить до цілком логічного висновку, що побудова дієвої системи оподаткування ПДФО неможлива без налагодження прозорого механізму організації його адміністрування, та вимагає від податкового агента чіткого та однозначного трактування всіх норм справляння ПДФО. На нашу думку, це обумовлене характерними особливостями податку на доходи фізичних осіб, які впливають на специфіку його нарахування та сплати.

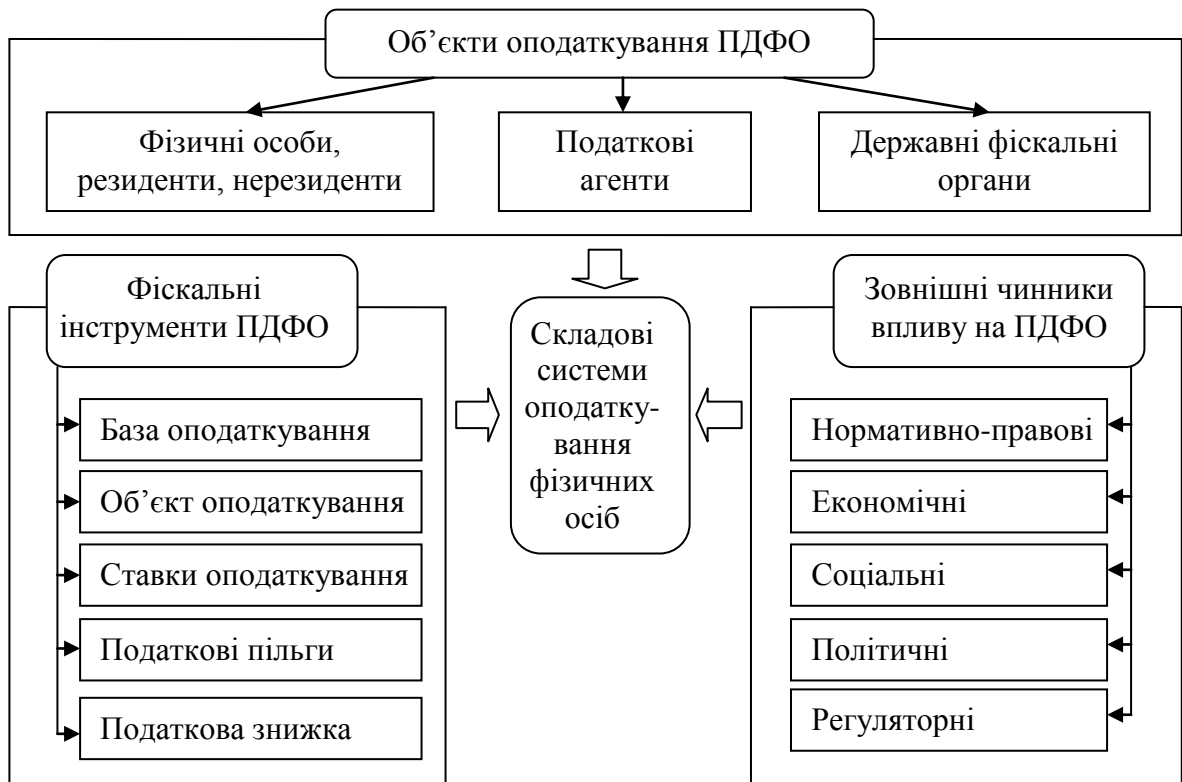

Рисунок 1.2 – Складові системи оподаткування фізичних осіб

Наприклад, Пархоменко-Цироциянц С. В. у дослідженні [33] акцентує увагу на двох найважливіших, на її думку, відмінних ознаках податку на доходи фізичних осіб. Перша особливість ПДФО, як зазначає науковець, полягає у прямому визначенні доходу платників. Хоч історично майнові податки, наприклад, земельний чи промисловий, і з'явилися раніше за систему оподаткування доходів громадян, але саме ПДФО в частині адміністрування є більш зручними і прибутковішим у порівнянні з іншими податками, оскільки об'єктом його оподаткування є доходи фізичних осіб з різних джерел походження. Виходячи з обумовленого, Пархоменко-Цироциянц С. В. робить висновок, що в системі оподаткування податок на доходи фізичних осіб найбільше відповідає принципу всезагального оподаткування, адже до сплати цього податку можуть бути залучені фізичні особи як резиденти, так і нерезиденти за наявності в них об'єкта оподаткування.

Ще однією особливістю податку на доходи фізичних осіб науковець [33] вважає порядок виникнення правовідносин. Зокрема, у своєму дослідженні

Пархоменко-Цироциянц С. В. наголошує, що при сплаті ПДФО із заробітної плати або іншого виду доходу, нарахування якого здійснюється податковим агентом, фізична особа безпосередньо не є суб'єктом податкових правовідносин. За цих умов податковий агент самостійно проводить розрахунок та утримання належної суми податку, та несе відповідальність за її перерахування до бюджету.

На відміну від Пархоменко-Цироциянц С. В. [33], яка розглядає особливості утримання ПДФО виключно виходячи із специфіки його адміністрування, Буркова Л. А., Архипенко С. В., Шепелюк В. А. [39] наголошують на важливості врахування соціальної складової податку, і пропонують враховувати такі його відмінні ознаки:

- зачіпає інтереси всіх без виключення верств економічно активного населення;
- один із основних податків, при адмініструванні якого максимально реалізовані ключові принципи оподаткування в демократичній державі;
- в процесі оподаткування забезпечуються справедливість та рівномірність розподілу податкового тягаря;
- здійснює безпосередній вплив на розмір кінцевих доходів громадян без зміни залежності між показниками результативності праці та її оплатою;
- впливає на величину чистих доходів населення, і відповідно, здатний коригувати структуру їх споживчих потреб;
- поширюється на доходи з різних джерел їх утворення.

Подібного підходу дотримуються у роботі [15] Буркова Л. А., Архипенко С. В. та Шепелюк В. А., пропонуючи розглядати ПДФО як інструмент соціальної політики та спосіб забезпечення сталого розвитку країни. На думку науковців, в контексті сталого розвитку податок на доходи фізичних осіб виконує сьогодні дві важливі функції:

- по-перше, він є джерелом фінансування соціальних програм, які спрямовані на підтримку сталого розвитку території. До таких програм, наприклад, належать інвестиції в освіту, соціальний захист, сферу охорони

здоров'я, формування соціальної інфраструктури та ін. Погоджуємось з дослідниками, що спрямування податкових надходжень на вище перераховані цілі дозволяє розпорядникам бюджетних коштів суттєво знизити соціальну нерівність та покращити якість життя населення;

– по-друге, надходження від сплати ПДФО можуть бути використані у якості інструменту для стимулювання сталого розвитку окремих територій, що може бути досягнуто, наприклад, шляхом встановлення спеціальних податкових режимів для окремих галузей (відновлюваної енергетики, екологічно чистого виробництва та ін.) чи податкових пільг для визначених категорій осіб. Результатом впровадження цих дій може стати зниження викидів шкідливих речовин у навколишнє середовище, підвищення рівня енергоефективності впроваджених проектів, більш зважене використання природних ресурсів тощо. Безумовно, використання податкових заохочень задля стимулювання сталого розвитку окремих територій може стати передумовою для зростання «зелених інвестицій» в економіку країни, залучення інноваційних технологій та створення т.зв. «зелених робочих місць».

Виходячи з обумовленого, Буркова Л. А., Архипенко С. В., Шепелюк В. А. [15] приходять до висновку про важливість забезпечення балансу між економічними, соціальними і екологічними аспектами сталого розвитку території, досягнення якого можливе, в тому числі, й за умови ефективного управління та контролю за ефективністю використання коштів від сплати ПДФО.

Становлення ПДФО як облікової категорії та об'єкту податкового адміністрування відбувалось в контексті реформування податкової системи України. У працях вітчизняних науковців зазвичай виділяють п'ять ключових етапів еволюції податку на доходи фізичних осіб, які представлено у таблиці 1.1 (побудовано за [38], [39], [41]). Використання запропонованого підходу до виділення етапів становлення системи оподаткування фізичних осіб в Україні, на нашу думку, є цілком логічним та враховує особливості чинних на той час нормативно-правових документів.

Таблиця 1.1 – Еволюція податку на доходи фізичних осіб в Україні

Етапи еволюції, роки	Ставки податку	Нормативно-правове забезпечення	Характеристика етапу
Перший (1991-1993 рр.)	13%; 15%; 20%; 30%; 40%; 50%; 60%	Закон України «Про прибутковий податок з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства» № 1306-ХІІ від 05.07.1991 року	Прибутковий податок з громадян містив у своєму складі дві частини – основну та додаткову. Існував поділ платників податку на окремі групи, у відповідності до яких і проводилось диференціювання ставок.
Другий (1993-2003 рр.)	10%; 20%; 30%; 40%; 50%	Декрет Кабінету Міністрів України «Про прибутковий податок з громадян» № 13-92 від 26.12.1992 року	Оподаткування прибутковим податком проводилось у відповідності до групи платника, а також залежало від виду отримуваного доходу
Третій (2004-2010 рр.)	0%; 1%; 5%; 13% (15) %; 30%; 50%	Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889-IV від 22.05.2003 року	Етап характеризується суттєвим зниженням податкових ставок, розширенням бази оподаткування, а також впровадженням податкових пільг і податкового кредиту
Четвертий (2011-2015 рр.)	0%; 1%; 5%; 10%; 15%; 17% (20) %; 30%	Податковий кодекс України, № 2755-VI від 02.12.2010 року	Податок з доходів фізичних осіб було перетворено на податок на доходи фізичних осіб, а податковий кредит трансформовано у податкову знижку
П'ятий (з 2016 р. і дотепер)	0%; 5%; 9%; 18%	Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» № 909-VIII від 24.12.2015 року; Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» № 79-VIII від 28.12.2014 року	Результатом податкової реформи стала зміна системи нарахування податку із мало прогресивної на пропорційну, також було встановлено базову ставку ПДФО в розмірі 18%. Поряд з цим було внесено зміни до Бюджетного кодексу України в частині розподілу ПДФО, зокрема, підвищується роль податку як стимулюючого чинника об'єднання територій

Проведені у таблиці 1.1 дослідження дозволяють зробити висновок, що в процесі своєї еволюції система оподаткування доходів громадян зазнала суттєвих трансформацій, адже спостерігаємо як перегляд діючих ставок та груп платників податку, так і більш ґрунтовні зміни – перехід з мало прогресивної шкали оподаткування на пропорційну. Тулай О. І., Ямелинець А. І. [39] в цих діях вбачають прагнення наблизити вітчизняний ПДФО до аналогічного податку, який функціонує у більшості розвинених європейських країн – персонального оподаткування доходів (англ. – personal income tax або PIT). На нашу думку, яку б мету не було закладено в реформування, як показує практика, базові принципи оподаткування повинні бути дотримані.

Мартинюк Г. П., проаналізувавши у роботі [25] складові функціонального призначення та відмінні риси податку на доходи фізичних осіб, запропонувала власний перелік основоположних принципів функціонування ПДФО, які відображені на рисунку 1.3.

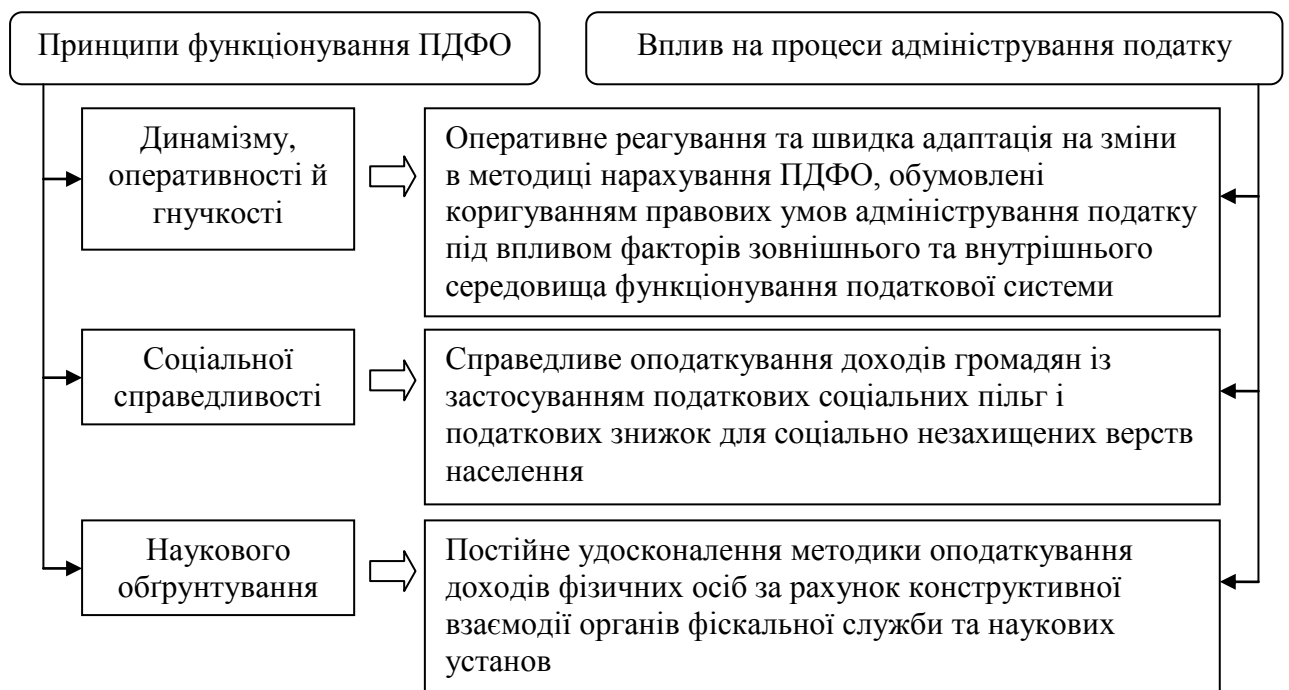

Рисунок 1.3 – Основоположні принципи функціонування податку на доходи фізичних осіб

Заслуговує на увагу думка науковця [25], що послідовність в процесі оподаткування доходів фізичних осіб досягається лише за умови

обов'язкового дотримання визначених на рисунку 1.3 принципів, що в підсумку здатне забезпечити ефективність функціонування податкової системи в цілому. З іншої сторони, недотримання принципів оподаткування суттєво ускладнює процес наповнення державного бюджету, та унеможливають виконання ПДФО його фіскального призначення.

Загалом, проведені дослідження показали, що дослідження ПДФО як облікової категорії та об'єкту податкового адміністрування повинно проводитись у взаємозв'язку з іншими об'єктами вітчизняної системи оподаткування, та враховувати їх комплексний вплив на формування податкової політики країни в цілому. Неможливість реалізації органами державної влади соціальних функцій та завдань без забезпечення виконання податковою системою фіскального призначення потребує формування податкової дисципліни в платників податків. Погоджуємось з Томіловою-Яремчук Н. О., Хомяк Н. В., Крупою Н. М. [8], які одним з найважливіших завдань реформування національної системи оподаткування ПДФО вбачають необхідність підвищення рівня податкової культури й податкового мислення платників податків, зокрема, шляхом підвищення якості інформування громадян щодо шляхів використання податкових зборів і платежів, розвитку інституту податкового консультування громадян; формування іміджу свідомого платника податків та престижу роботи в податкових органах; спрощення механізму взаємодії органів фіскальної служби з платниками податків. Безумовно, лише довіра населення до податкової системи здатна забезпечити свідому сплату податків та відкритість до співпраці з фіскальними органами.

1.2 Нормативно-правове регулювання обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб

В системі оподаткування України податок на доходи фізичних осіб відіграє одне з провідних значень, адже поряд з податком на додану вартість є основним джерелом наповнення державного бюджету. Дослідження методології адміністрування податку дозволяє визначити елементи правової системи оподаткування громадян, та встановити чіткі критерії включення різних видів доходів до складу об'єкта оподаткування. Незважаючи на наявність низки нормативно-правових документів, які детально регламентують порядок нарахування та стягнення ПДФО в Україні, а також визначають алгоритм його розподілу та цілі подальшого використання, у працях вітчизняних науковців зустрічаємо ряд пропозицій і рекомендацій щодо необхідності впорядкованості та узгодженості термінології податкового законодавства.

Наприклад, Логвіновська С. І. у роботі [22] відмічає, що врегулювання проблем, які існують в податковій системі в частині механізму стягнення податку на доходи фізичних осіб, першочергово необхідно законодавчо узгодити визначення доходу як об'єкта оподаткування. Проаналізувавши рекомендації вітчизняних практиків-обліковців щодо сутності поняття «дохід», дослідник рекомендує під об'єктом оподаткування податком на доходи фізичних осіб розуміти «сукупність надходжень у грошовій та натуральній формах за визначений проміжок часу, використовуваних фізичними особами з метою споживання і накопичення» [22].

Сидорук Р. А. [35] недоліком чинного Податкового кодексу України вважає відсутні в ньому єдині методологічні засади використання терміну «податковий агент» при адмініструванні окремих податків. Подібної думки дотримується і Недоступ К. К., яка у роботі [27] проаналізувала особливості справляння за допомогою податкових агентів податку на доходи фізичних

осіб, військового та туристичного зборів, та дійшла цілком логічного висновку, що закріплене п. 18.1 Податкового кодексу України [3] визначення терміну «податковий агент» більшою мірою базується на ознаках податкового агента з ПДФО й військового збору, за своїм змістом дублює зміст категорії «податковий агент щодо податку на доходи фізичних осіб» і, відповідно, потребує уточнення для застосування у сфері справляння туристичного збору.

Виходячи з обумовленого, науковець пропонує наступне визначення поняття «податковий агент» – «юридична особа, її відокремлений підрозділ, самозайнята особа, які на підставі, у порядку та строки, встановлені податковим законодавством, зобов'язані обчислити суму податку/ збору, яка підлягає сплаті його платником, одержати (утримати, прийняти тощо) її від нього й внести (перерахувати) в бюджет, заповнити та подати (надіслати) контролюючим органам податкову декларацію (розрахунок)» [27]. Недоступ К. К. переконує, що запропонований нею варіант трактування терміну «податковий агент» детально розкриває його сутність, є загальним для всієї системи оподаткування, а тому може застосовуватись незалежно від встановленого порядку адміністрування будь-якого податку чи збору.

В цілому, можна зробити висновок, що у працях вітчизняних науковців спостерігаємо численні дискусії та пропозиції в частині удосконалення діючих підходів щодо адміністрування окремих податків чи зборів, водночас дослідження облікових аспектів утримання ПДФО повинно базуватись на аналізі чинних нормативно-правових документів.

В Україні методика нарахування і сплати податку на доходи фізичних осіб регулюється розділом IV Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [3]. Зокрема, перелік платників податку визначено ст. 162 ПКУ. Як показано на рисунку 1.4, при визначенні платника ПДФО враховуються дві ознаки – джерело походження доходу та принцип резидентства суб'єкта оподаткування. При цьому нормативним документом чітко визначено, що якщо нерезидент отримує доходи, джерелом походження яких є Україна, але при цьому має дипломатичні привілеї, встановлені діючими міжнародними договорами

України, він звільняється від сплати податку щодо доходів, які отримані безпосередньо від провадження дипломатичної або ж прирівняної до неї такими міжнародними договорами діяльності.

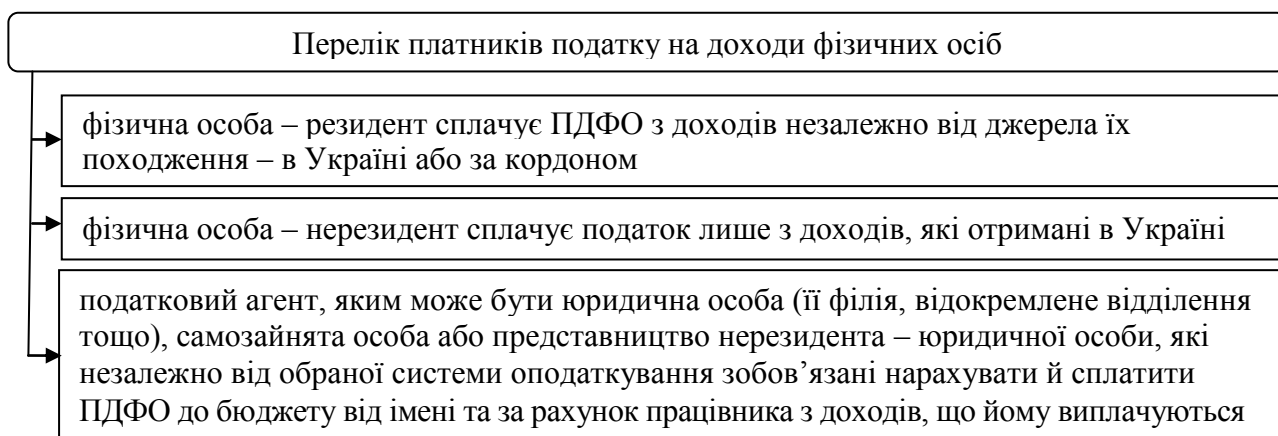

Рисунок 1.4 – Платники податку на доходи фізичних осіб

Відповідно до ст. 164 ПКУ [3], базою оподаткування ПДФО є загальний оподатковуваний дохід, тобто будь-який дохід, який був нарахований чи сплачений на користь платника податку протягом звітного періоду. Водночас, з метою уникнення непорозумінь та неоднозначного трактування термінології, нормативним документом чітко визначено порядок включення окремих видів доходів до бази оподаткування податком, а також перелік особливостей та винятків, які при цьому повинні бути враховані. У ПКУ також зазначено, що у випадку, якщо платник ПДФО використовує право на податкову знижку, то базою оподаткування є чистий річний оподатковуваний дохід, який розраховується зменшенням суми загального оподаткованого доходу на величину отриманої в звітному періоді податкової знижки.

Перелік доходів, які включаються до складу загального оподаткованого місячного (річного) доходу платника ПДФО, визначений у пп. 164.2 ст. 164 ПКУ, та узагальнено на рисунку 1.5 (побудовано за [3]). Відмітимо, що при визначенні бази оподаткування потрібно враховувати всі доходи платника податку незалежно від форми їх отримання – грошової чи негрошової. При цьому перед включенням до складу об'єктів оподаткування ПДФО негрошової форми доходів платника податку по відношенню до них застосовується коефіцієнт, який визначається відповідно до пп. 164.5.ст. 164 ПКУ [3].

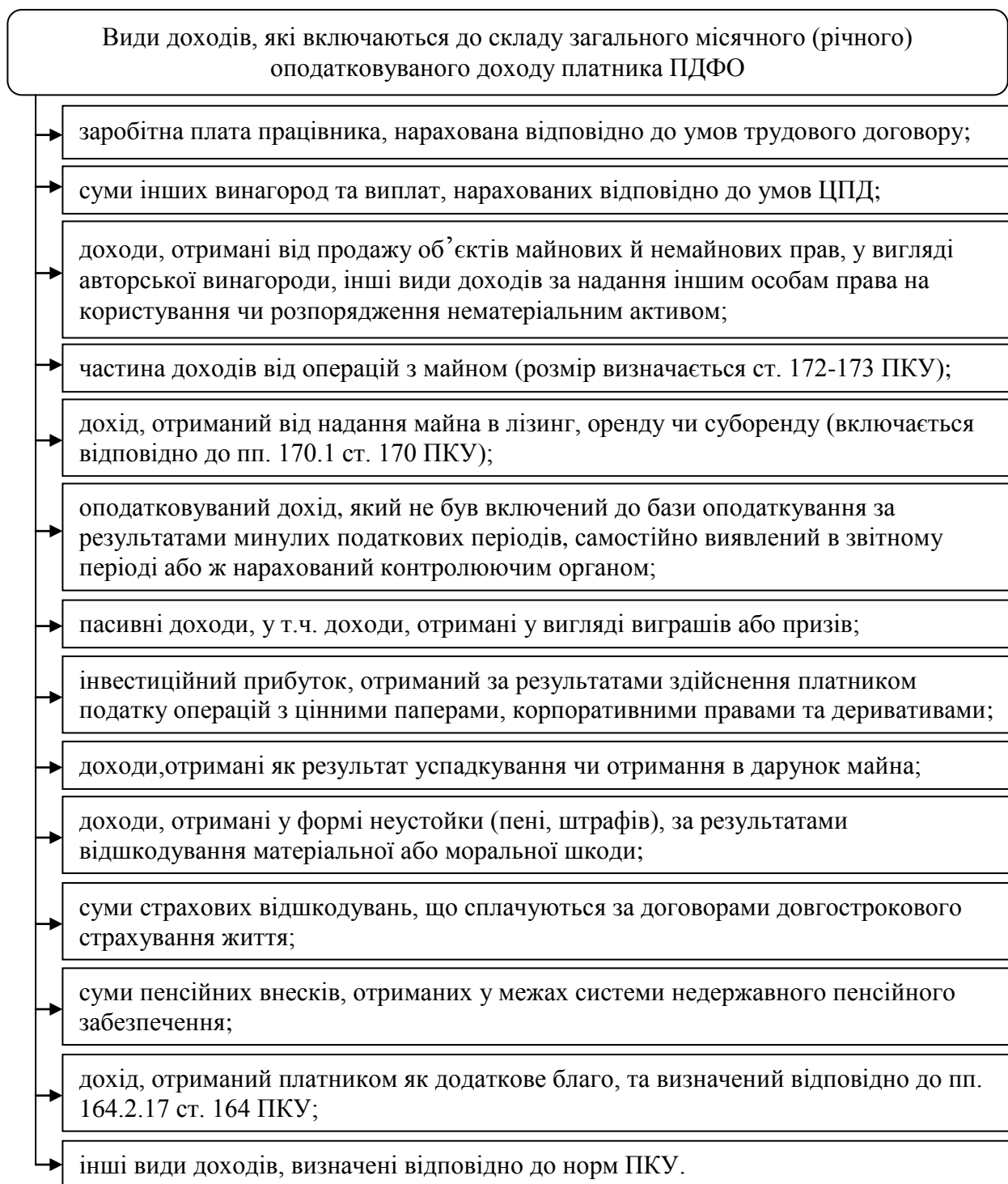

Рисунок 1.5 – Види доходів, які включаються до складу загального оподатковуваного місячного (річного) доходу платника ПДФО

Пп. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України встановлено перелік доходів, які не включаються до складу загального оподатковуваного місячного (річного) доходу платника податку на доходи фізичних осіб. До таких видів доходів, наприклад, не належить:

– отримана від держави матеріальна допомога, вартість соціальних послуг та допомога на реабілітацію (включаючи грошові компенсації на дітей з інвалідністю, допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами), винагороди і страхові виплати, які отримує платник податку з бюджетів різних рівнів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– доходи у вигляді процентів, що були нараховані на державні цінні папери, емітовані центральним органом виконавчої влади з метою реалізації державної бюджетної політики в сфері управління державним боргом;

– сума єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування платника ПДФО, що вноситься за рахунок його роботодавця;

– страхові внески до Накопичувального фонду, а у випадках, визначених чинним законодавством, – обов'язкові страхові внески до фонду недержавного пенсійного забезпечення;

– основна сума поворотної фінансової допомоги, яка повертається або отримується платником податку;

– перераховані юридичною або фізичною особою суми на користь вітчизняних вищих чи професійно-технічних закладів освіти як плата за підготовку (перепідготовку) платника податку, але не більше 3-кратного розміру мінімальної заробітної плати, яка встановлена на 1 січня звітного року, за кожен місяць навчання, підготовки (перепідготовки) майбутнього фахівця;

– сума стипендії (з урахуванням проведеної індексації), яка виплачується студенту, курсанту, ординатору, аспіранту чи ад'юнкту, але не більше за суму, що визначена в пп. 169.4.1 ст. 169 ПКУ;

– дохід, з якого фізична особа – підприємець сплачує єдиний податок відповідно до спрощеної системи оподаткування згідно вимог ПКУ;

– сума підтверджених витрат роботодавця на підвищення кваліфікації (перепідготовку) платника податку;

– інші види доходів, визначені нормами ПКУ [3].

Загалом, як показує проведений аналіз, Податковим кодексом України

встановлено чіткий перелік видів доходів, які збільшують базу оподаткування ПДФО, або не включаються до складу оподатковуваного місячного (річного) доходу платника податків.

Березовська С.В. у роботі [14] наголошує, що з введенням в дію Податкового кодексу України відбулись суттєві зміни у методиці обчислення ПДФО, зокрема, якщо спочатку ставка податку була відносна (адвалерна процентна) і диференційована, то сьогодні – фіксована та адвалорна процентна. Ст. 167 ПКУ встановлено, що зараз по відношенню до доходів платника застосовуються наступні ставки ПДФО – 18%, 9%, 5% та 0%. Порядок їх нарахування, утримання й сплати податку до бюджету встановлені ст. 167 ПКУ. Крім того, варто відмітити, що застосування ставки 0% по відношенню до доходів, звичайно, звільняє платника податків від сплати податку, проте передбачає обов'язкову декларацію таких доходів.

Науковець також у своєму дослідженні [14] звертає увагу на встановленні Податковим кодексом України певних пільг щодо застосування ПДФО до доходів фізичних осіб, і пропонує їх поділяти на дві категорії – місячні (податкова соціальна пільга) та річні (податкова знижка). Використання податкової соціальної пільги дозволяє платнику ПДФО зменшити свій загальний місячний оподатковуваний дохід на певну суму, що в цілому автоматично призводить до зменшення бази оподаткування і, як наслідок, до меншої суми відрахувань до бюджету. Методика обчислення величини податкової соціальної пільги та алгоритм її застосування визначені у пп. 169.1 ст. 169 ПКУ [3].

Крім місячних пільг щодо нарахування і сплати ПДФО, чинним законодавством встановлена можливість використання податкової знижки по відношенню до річного обсягу оподаткованих доходів фізичної особи. Так, пп. 14.1.170 п. 14.1 ст. 14 ПКУ встановлено, що при визначенні суми витрат платника податку, на яку фізичним особам, які не є суб'єктами господарювання дозволяється зменшити величину їх загального оподатковуваного доходу за звітний рік, обов'язковим є як документальне

підтвердження понесених витрат, так і складання декларації до контролюючого органу. При цьому загальна сума знижки для ПДФО, нарахована платнику податку за результатами звітного податкового року, не може бути більшою за суму його річного оподаткованого доходу, нарахованого по відношенню до заробітної плати, та зменшена з урахуванням вимог п. 164.6 ст. 164 ПКУ [3].

Перелік нормативних документів, які регламентують порядок організації обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб, наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Нормативні документи, які регламентують порядок організації обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб

Нормативний документ, джерело	Роль нормативного документу в організації обліку та адміністрування ПДФО
1	2
План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [9]	Для узагальнення в обліку інформації про розрахунки суб'єкта господарювання в розрізі усіх видів платежів до бюджету, включаючи податки з працівників, призначено рахунок 64 «Розрахунки за податками й платежами».
Інструкція про застосування План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [7]	За кредитом рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» узагальнюється інформація щодо сум нарахованих платежів до бюджету, за дебетом – величина належних до відшкодування з бюджету податків, їх перерахування тощо. Визначено перелік субрахунків до рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами». Встановлено, що для обліку податків, які нараховуються і сплачуються відповідно до вимог чинного законодавства, використовується субрахунок 641 «Розрахунки за податками»
Інструкція щодо заповнення податкової декларації про майновий стан і доходи (далі – Податкова декларація) [6]	Визначено умови та способи подання Податкової декларації платником податку, встановлено звітний період для підготовки документу; розкрито порядок заповнення окремих рядків Податкової декларації та додатків до неї; розглянуто порядок проведення коригувань

Кінець таблиці 1.2

1	2
Порядок заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (далі – Податкового розрахунку) [10]	Розкрито порядок заповнення і терміни подання до контролюючого органу Податкового розрахунку, а також додатків до нього; розглянуто алгоритм проведення коригувань як Податкового розрахунку, так і окремих його додатків, а також встановлено умови повторного подання вже підкоригованих документів.

Загалом, як показують проведені дослідження у таблиці 1.2, система вітчизняної правової підтримки організації обліку та адміністрування ПДФО володіє доволі розгалуженим переліком нормативних документів, які регламентують як порядок нарахування податку, так і визначають форми звітної документації, порядок її підготовки та терміни подання до контролюючих органів.

У працях вітчизняних науковців неодноразово наголошувалось на провідній ролі податку на доходи фізичних осіб у реалізації реформ в сфері бюджетної децентралізації та підтримки розвитку об'єднаних територіальних громад. На думку Тулай О. І., Ямелинець А. І. [39], це пов'язано із діючим на сьогодні механізмом розподілу ПДФО в системі бюджетного забезпечення. Загалом джерела формування дохідної частини бюджетів різних рівнів встановлені у Бюджетному кодексі України [1], та відображають політику держави щодо підтримки окремих територій та надання їм певного рівня автономності. Наприклад, у п. 1 част. 2 ст. 29 нормативного документу [1] визначено, що до складу доходів державного бюджету податок на доходи фізичних осіб включається у розмірі 25% з відповідної території України (за винятком території м. Києва і м. Севастополя) та в розмірі 60% – з території м. Києва. Більш наочно алгоритм розподілу надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджетів різних рівнів наведено на рисунку 1.6 (побудовано за [39]).

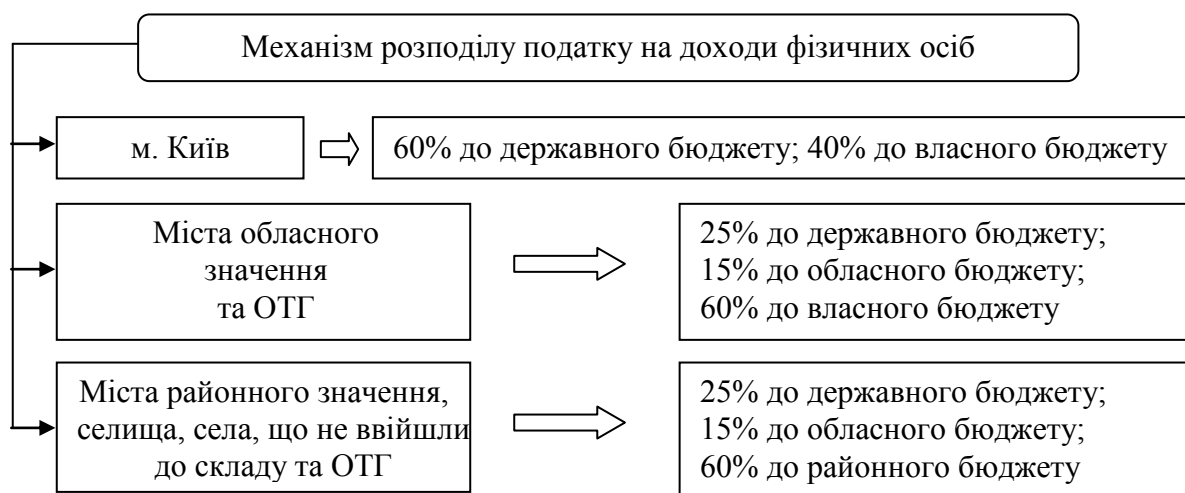

Рисунок 1.6 – Механізм розподілу ПДФО

В цілому, проведені дослідження показали, що в Україні існує доволі розширений перелік нормативних документів, які стосуються окремих аспектів організації обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб, та здатні забезпечити високий рівень прозорості в системі розрахунків з контролюючими органами.

1.3 Зарубіжний досвід адміністрування податку на доходи фізичних осіб та можливості його використання як інструменту управління податковим навантаженням в Україні

Вітчизняні науковці у своїх працях неодноразово наголошували на важливості вивчення зарубіжного досвіду при організації обліку та адміністрування ПДФО в Україні. Наприклад, на думку Кміть В.М., Лазунди А.В. [20], врахування іноземної практики при побудові податкової системи України допоможе створити дієвий та ефективний податковий базис для майбутніх економічних перетворень, який ґрунтуватиметься на комбінованому поєднанні кращих методів та інструментів, що застосовуються у податкових системах зарубіжних країн.

Погоджуємось з Дутовою Н. В., Лесік Є. С. [17], що закордонним системам оподаткування доходів фізичних осіб властива апробована часом практика становлення і розвитку, яка обумовлена глибоким усвідомленням кожним платником податку свого конституційного обов'язку щодо сплати податків. Значний розмір видатків на соціальні цілі, а також постійний моніторинг державними органами влади потреб суб'єктів оподаткування сприяли поступовому формуванню національної податкової культури серед громадян. Також аналіз міжнародного досвіду оподаткування ПДФО свідчить про відмінності у трактуванні сутності категорії «податок»: так, в Німеччині сплата податку розглядається як підтримка, яку громадяни надають державі для виконання нею визначених завдань; у Великобританії відрахування ПДФО є обов'язком перед державою; в США податок на доходи фізичних осіб асоціюється з «таксою», яка має бути обов'язково сплачена; у Франції ПДФО також розглядається як обов'язкова плата. Для України, на жаль, розуміння категорії «податок» зазвичай виступає синонімом «примусового платежу» [17].

Логвіновська С. І. [22] наголошує на важливості перегляду правил нарахування податку на доходи фізичних осіб. Науковець відмічає, що Україна та Румунія – єдині європейські країни, які сьогодні продовжують нараховувати ПДФО, виходячи з принципу місця реєстрації роботодавця. Відповідно, вже на початковому етапі адміністрування податку виникають ряд проблемних питань, зокрема, які стосуються порядку раціонального зарахування ПДФО за умови, що платник працює дистанційно або ж одночасно у кількох місцях; та обумовлюють виникнення суперечностей між принципами нарахування ПДФО в Україні та вимогами Європейської хартії місцевого самоврядування.

На думку Логвіновської С. І. [22], врахування при обчисленні ПДФО місця проживання платника, що є характерним для більшості європейських країн, дозволяє отримати ряд відмінних переваг для податкової системи України. Наприклад, у місцевих органів влади з'являються нові стимули щодо більш ефективного витрачання бюджетних коштів саме на розвиток громади, адже це в кінцевому випадку забезпечить збільшення чисельності населення та

створення додаткових робочих місць. В країні активізуються процеси трудової міграції до ОТГ із високим рівнем капіталовкладень у сферу соціального забезпечення та із високою прозорістю в частині використання бюджетних коштів. Також, на думку науковця, логічним результатом описаних подій стане перерозподіл ПДФО до бюджетів невеликих територіальних громад, які є осередками розвитку малого та середнього підприємництва, і здатні забезпечити гнучкість впроваджених соціальних реформ.

Проводячи критичний аналіз міжнародного досвіду оподаткування доходів фізичних осіб, Артюх О.В., Матвійчук Ю.Ю. [12] справедливо відмічають, що кожній країні властиві свої особливості в частині адміністрування ПДФО, які обумовлені історичними, економічними, політичними, соціально-культурними та іншими чинниками. Водночас науковці вважають доречним виділити загальні риси оподаткування доходів фізичних осіб, які характерні для більшості розвинених країн. Це, зокрема, стосується способів утримання ПДФО, адже залежно від сімейного статусу платника податковим системам зарубіжних країн властиве індивідуальне та сімейне оподаткування доходів фізичних осіб; при визначенні об'єктів оподаткування враховується статус «резидент/нерезидент» податкового агента; податкова практика будується на принципах пропорційного або прогресивного утримання податку.

В економічно розвинених країнах оподаткування доходів фізичних осіб є головним фіскальним інструментом, який в основному застосовується по відношенню до заможних громадян. Що стосується малозабезпечених верств населення, то вони або взагалі не сплачують цього податку, або ж розмір його стягнення є дуже незначним. Саме у такий спосіб, на думку Кміть В.М., Лазунди А.В. [20], і реалізується принцип соціальної справедливості податкової системи за кордоном. Акумуляуючи значні обсяги надходжень до бюджетів різних рівнів через механізм оподаткування доходів заможних громадян, однією з головних функцій, реалізація якої покладається на систему державних фінансів країн ЄС, є забезпечення високих соціальних стандартів та

зростання якості життя населення. На виконання цієї вимоги у багатьох європейських країнах фінансування видатків на соціальні трансферти та соціальне страхування здійснюється виключно з надходжень від ПДФО. Безумовно, така модель розвитку країни є економічно раціональною та соціально справедливою, водночас потребує досягнення високого рівня податкової культури платників податків, та розуміння сутності й ролі відчуження частини доходів громадян саме через механізм їх оподаткування.

У працях вітчизняних науковців неодноразово наголошувалось, що для економічно розвинених країн характерним є не лише високий рівень доходів громадян, але й високі ставки податків. У більшості зарубіжних країн оподаткування доходів здійснюється за прогресивною шкалою, тобто коли зі збільшенням доходу спостерігається і зростання ставки податку. В таблиці 1.3 наведено максимальні ставки оподаткування доходів громадян у різних країнах світу (побудовано за [17]).

Таблиця 1.3 – Найбільш високі ставки ПДФО у зарубіжних країнах

Країна	Ставки ПДФО, %	Країна	Ставки ПДФО, %
Швеція	57	Великобританія	45
Бельгія	54	Іспанія	45
Данія	52	Німеччина	45
Іспанія	52	Норвегія	39
Португалія	48	Італія	43
Франція	45	США	37

До характерних ознак європейського оподаткування Кміть В.М., Лазунда А.В. [20] відносять зростання фіскальної орієнтованості податків на споживання, зниження податкового тиску на прибуток та об'єкти власності, різноманітне застосування можливостей механізму перерозподілу ПДФО до державних соціальних фондів. Також науковці наголошують, що у більшості країн Європи оподаткування доходів фізичних осіб є різновидом місцевих податків, тому його ставки регулюються місцевими органами самоврядування.

Станом на кінець 2022 року Україна входила до списку країн із

найнижчими ставками ПДФО (таблиця 1.4, побудовано за [12]). Як показує практика, держави з низьким рівнем оподаткування доходів фізичних осіб зазвичай застосовують пропорційну систему оподаткування, яка дозволяє значно мінімізувати ризики, що виникають у зв'язку із ухиленням від сплати податку, та суттєво сприяє підвищенню рівня міжнародної податкової взаємодії.

Таблиця 1.4 – Найнижчі ставки ПДФО в зарубіжних країнах

Країна	Ставки ПДФО, %
Болгарія	10
Литва	15
Угорщина	16
Румунія	16
Україна	18
Чорногорія	19
Словаччина	19

Провівши аналіз різних підходів до визначення складових ПДФО за кордоном, Артюх О.В., Матвійчук Ю.Ю. [12] встановили такі світові тенденції розвитку системи оподаткування доходів фізичних осіб:

- відмова від сімейного оподаткування на користь індивідуального оподаткування доходів фізичних осіб;
- розширення бази оподаткування ПДФО шляхом включення до неї інших видів доходів, до яких раніше не застосовувався цей податок;
- застосування прогресивних ставок оподаткування на доходи з фізичних осіб;
- встановлення величини неоподаткованого мінімуму, щодо якого не застосовується ПДФО;
- впровадження двох основних способів сплати податку до бюджету: утримання його у джерела та за результатами декларування;
- для багатьох країн світу поширеною є практика, коли сплата податку здійснюється податковим агентом, але за рахунок коштів і підприємства, і

особистих доходів працівника.

З метою більш ґрунтовного порівняння механізмів адміністрування ПДФО в Україні й за кордоном та визначення оптимальних способів оптимізації податкового навантаження на фізичних осіб вітчизняні науковці Кміть В.М., Лазунда А.В. [20], Дутова Н. В., Лесік Є. С. [17] пропонують виділити спільні та відмінні риси механізмів сплати податку в Україні та країнах ЄС (таблиця 1.5, побудовано за [17], [20]).

Таблиця 1.5 – Порівняльний аналіз спільних та відмінних рис механізмів адміністрування та сплати ПДФО в Україні та країнах ЄС

Спільні риси	Відмінні риси
<p>1 ПДФО входить до податкових систем усіх країн світу.</p> <p>2 Оподаткування доходів громадян передбачає обов’язкове декларування.</p> <p>3 Адміністрування ПДФО передбачає застосування спрощених технологій оподаткування.</p> <p>4 Існують різні види знижок та податкових пільг при визначенні бази оподаткування ПДФО.</p> <p>5 Діє налагоджена система державного контролю та адміністрування податку.</p> <p>6 Податок є одним із головних джерел формування дохідної частини бюджету країни.</p> <p>8 Подібні принципи побудови податкових систем України та країн ЄС.</p> <p>9 Відмічено вплив політичних, соціальних, ментальних та ін. факторів на формування податкового базису економічних перетворень в країні.</p>	<p>1 Ступінь прозорості та відкритості при формуванні бази оподаткування ПДФО.</p> <p>2 Застосування прогресивної (у більшості країн ЄС) або пропорційної (характерно для України) шкали оподаткування.</p> <p>3 Встановлення нульової ставки оподаткування доходів малозабезпечених верств населення.</p> <p>4 Методика оподаткування ПДФО в країнах ЄС визначається органами місцевого самоврядування, в Україні – на загальнодержавному рівні.</p> <p>5 Майже у всіх країнах ЄС об’єктом оподаткування ПДФО є всі доходи фізичних осіб незалежно від місця їх отримання.</p> <p>6 Надання соціальних пільг щодо ПДФО не окремо на дохід фізичної особи, а з урахуванням доходів сім’ї.</p> <p>7 При оподаткуванні заробітної плати зазвичай використовується прогресивна шкала, а оподаткування інших доходів здійснюється із застосуванням пропорційних ставок.</p> <p>8 Впровадження податку на розкіш в податковій системі більшості країн ЄС.</p>

Провівши аналіз складових формування систем оподаткування доходів фізичних осіб за кордоном та в Україні, вітчизняними науковцями сформовано ряд рекомендацій щодо перспектив реформування системи оподаткування в нашій країні. Незважаючи на подібні пропозиції щодо перегляду та удосконалення методики адміністрування ПДФО, спостерігаємо відмінні підходи до послідовності впровадження цих дій. Наприклад, Кміть В.М., Лазунда А.В. [21] першочерговими напрямками податкової реформи податку на доходи фізичних осіб в Україні бачать у введенні неоподатковуваного мінімуму замість податкової соціальної пільги, а також реалізацію прогресивної шкали оподаткування доходів. На думку науковців, ці заходи дозволять посилити захист соціально вразливих верств населення, для яких характерний низький рівень доходу.

Цікавою є пропозиція дослідників щодо запровадження окремої шкали оподаткування доходів для домогосподарств, а також введення податку на розкіш. Кміть В.М., Лазунда А.В. [20] наголошують на обов'язковому удосконаленні роботи податкових органів, зокрема, що стосується моніторингу своєчасності та повноти сплати ПДФО, та запобіганню спробам ухилення від їх сплати.

Заяць О. І., Теплова Л. І. [19] звертають увагу на необхідність приведення ставок оподаткування до європейських нормативів, що дозволить збільшити фінансові можливості для реалізації соціальних програм, та створить передумови для покращення якості пропонованих соціальних послуг. Погоджуємось з науковцями і щодо необхідності збільшення рівня податкової грамотності населення шляхом надання консультаційних послуг, проведення круглих столів, налагодження інших форм співпраці з платниками податку.

Жебчук Л. Л. [18] пропонує додатково до розглянутих реалізувати такі заходи щодо адміністрування ПДФО:

– встановити фіксовану суму на рівні прожиткового мінімуму, яка повинна бути виведена з-під оподаткування ПДФО. Впровадження цієї рекомендації, на думку науковця, дозволить зменшити податковий тиск на

осіб з низьким рівнем доходів, та реалізувати принцип соціальної справедливості;

– ввести місцеві ставки ПДФО, що дозволить не лише розширити базу фінансування місцевих бюджетів, але й визначити потреби територіальних громад у реалізації соціальних програм та програм з підвищення якості життя населення, тобто буде реалізований принцип еквівалентності отриманих послуг платником податку у відповідності до сум його сплати.

Незважаючи на те, який перелік зарубіжних інструментів для покращення якості адміністрування ПДФО рекомендований до першочергового впровадження, вітчизняній науковці єдині у своїй думці щодо важливості підвищення рівня податкової культури й податкової дисципліни платників податків. Дійсно, кожен громадянин України повинен усвідомлювати, що утримання ПДФО поєднує в собі, з однієї сторони, обов'язок перед державою, з іншої – створює можливість для стимулювання і регулювання владними інституціями порядку розподілу коштів на забезпечення першочергових соціальних потреб.

В цілому, варто констатувати, що вітчизняне податкове законодавство в частині адміністрування ПДФО поступово наближається до закордонної практики, та враховує роль держави у забезпеченні соціальних програм для захисту, в першу чергу, малозабезпечених категорій громадян.

2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Характеристика діяльності ПП «Рекрафт»

Приватне підприємство «Рекрафт» (далі – ПП «Рекрафт») було створене у лютому 2020 року. Розмір статутного капіталу суб'єкта господарювання протягом 2020-2023 років не змінювався і становив 5000,0 грн (додаток А).

Основний вид діяльності ПП «Рекрафт» – оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів (КВЕД 45.31). За даними YouControl, до інших видів діяльності підприємства належать:

- виробництво гумових шин, покришок і камер; відновлення протектора гумових шин і покришок (КВЕД 22.11);
- технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів (КВЕД 45.20);
- неспеціалізована оптова торгівля (КВЕД 46.90);
- надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна (КВЕД 68.20);
- роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів (КВЕД 45.32).

Суб'єкт господарювання самостійно проводить всі види діяльності, забезпечує належну організацію та ведення системи обліку, своєчасне складання й подання фінансової, податкової та статистичної звітності. Відповідно до прийнятої облікової політики, ПП «Рекрафт» складає фінансову мікрозвітність підприємства, перебуває на загальній системі оподаткування, і є платником ПДВ на загальних підставах.

Аналіз основних техніко-економічних показників підприємства за 2022-2023 роки наведено в табл. 2.1 (за даними додатку А).

Таблиця 2.1 – Основні техніко-економічні показники діяльності ПП «Рекрафт» у 2022-2023 роках

Показники	Одиниця виміру	2022 рік	2023 рік	Відхилення	
				тис. грн.	%
Загальні доходи	тис. грн.	7507,5	5868,0	-1639,50	-21,84
Сукупні витрати	тис. грн.	7300,9	5789,0	-1511,90	-20,71
Величина витрат на 1 грн. доходів підприємства	грн.	0,97	0,99	0,01	1,45
Чистий прибуток за звітний період	тис. грн.	169,4	64,8	-104,60	-61,75
Середньорічна первісна вартість основних засобів	тис. грн.	67,4	78,8	11,40	16,91
Фондовіддача	грн./грн.	111,39	74,47	-36,92	-33,15
Чисельність працюючих	чол.	1	2	1,0	100,0
Середньомісячна заробітна плата одного працюючого	грн.	9380,0	11260,0	1880,0	20,04
Фонд оплати праці працюючих	тис. грн.	112,56	270,24	157,68	140,09
Фондоозброєність	тис. грн. / чол.	67,40	39,40	-28,00	-41,54

Протягом періоду, що досліджується, загальні доходи ПП «Рекрафт» зменшились на 21,84% або 1639,50 тис. грн.; подібну динаміку спостерігаємо і щодо сукупних витрат – їх скорочення становило 20,71% або 1511,90 тис. грн. Порівняно однакові темпи зниження проаналізованих показників визначили характер змін щодо величини витрат на 1 грн. доходів підприємства, та стали визначальним фактором суттєвого зменшення чистого прибутку у 2023 році порівняно з 2022 роком (на 61,75% або 104,60 тис. грн.).

Незважаючи на незначне зростання середньорічної первісної вартості основних засобів (на 16,91%), як показує додаток А, всі вони є повністю зношеними, і перебувають на балансі ПП «Рекрафт» за нульовою залишковою вартістю.

Чисельність працюючих суб'єкта господарювання протягом 2023 року збільшилась на 1 чол. і склала 2 чол. Позитивні зміни спостерігаємо і цього інших трудових показників, зокрема, відбулось зростання середньомісячної

заробітної плати одного працюючого, та фонду оплати праці працівників. На негативну динаміку показника фондоозброєності суттєво вплинуло незначне збільшення середньорічної первісної вартості основних засобів та порівняно більші темпи приросту чисельності працівників.

За результатами проведеного аналізу можна дійти висновку про погіршення діяльності ПП «Рекрафт» у 2023 році порівняно з 2022 роком, що знайшло відображення в негативній динаміці всіх досліджених показників.

Фінансова звітність суб'єкта господарювання належить до важливих інформативних джерел як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів облікової інформації, адже акумулює в собі всю інформацію щодо наявних на підприємстві ресурсів та джерел їх формування, а також структури отриманих доходів і витрат. Саме тому наступним етапом аналізу діяльності ПП «Рекрафт» стало вивчення складу, структури і динаміки активів та пасивів балансу підприємства (таблиці 2.2 і 2.3, складено за даними додатку А).

Таблиця 2.2 – Оцінка складу, структури та динаміки активів ПП «Рекрафт» у 2022-2023 роках

Активи	31.12.2022		31.12.2023		Зміна		
	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	абсолютна, тис.грн	відносна, %	питомої ваги, %
<i>Необоротні активи</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Основні засоби за первісною вартістю	69,3	10,76	88,3	11,97	19,00	27,42	1,21
Сума нарахованого зносу	(69,3)	-10,76	(88,3)	-11,97	-19,00	27,42	-1,21
<i>Оборотні активи</i>	644,0	100,0	737,6	100,0	93,60	14,53	0,0
Запаси	248,7	38,62	322,9	43,78	74,20	29,84	5,16
Поточна дебіторська заборгованість	40,6	6,30	18,1	2,45	-22,50	-55,42	-3,85
Грошові кошти та їх еквіваленти	338,2	52,52	370,3	50,20	32,10	9,49	-2,32
Інші оборотні активи	16,5	2,56	26,3	3,57	9,80	59,39	1,01
Разом	644,0	100,0	737,6	100,0	93,60	14,53	0,0

Протягом періоду, що досліджується, загальна величина активів суб'єкта господарювання збільшилась на 93,60 тис. грн. або 14,53%. Оскільки необоротні активи у ПП «Рекрафт» – повністю зношені, обумовлена динаміка активів підприємства відбулась за рахунок змін оборотних активів.

Оборотні активи суб'єкта господарювання у 2022-2023 роках формувались із запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів та інших оборотних активів. У структурі активів ПП «Рекрафт» основну питому вагу займали грошові кошти – 52,52% у 2022 році та 50,20% у 2023 році; значною була частка запасів – відповідно, 38,62% та 43,78%. Суттєвих змін питомої ваги активів підприємства за період, що аналізується, не відбулось, і розглянуті пріоритети у їх складі у 2022 році збереглися і в 2023 році.

Таблиця 2.3 – Оцінка складу, структури та динаміки пасивів ПП «Рекрафт» у 2022-2023 роках

Пасиви	31.12.2022		31.12.2023		Зміна		
	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	абсолютна, тис.грн.	відносна, %	питомої ваги, %
<i>Власний капітал</i>	326,4	50,68	391,3	53,05	64,90	19,88	2,37
Капітал	5,0	0,78	5,0	0,68	0,0	0,0	-0,10
Нерозподілений прибуток	321,4	49,91	386,3	52,37	64,90	20,19	2,47
<i>Поточні зобов'язання</i>	317,6	49,32	346,3	46,95	28,70	9,04	-2,37
Короткострокові кредити банків	150,0	23,29	150,0	20,34	0,0	0,0	-2,96
Поточна кредиторська заборгованість за:							
а) товари, роботи, послуги	111,0	17,24	93,1	12,62	-17,90	-16,13	-4,61
б) розрахунками:							
– з бюджетом	53,4	8,29	26,3	3,57	-27,10	-50,75	-4,73
– зі страхування	0,5	0,08	1,2	0,16	0,70	140,0	0,09
– з оплати праці	2,7	0,42	5,5	0,75	2,80	103,70	0,33
Інші поточні зобов'язання	0,0	0,0	70,2	9,52	70,20	0,0	9,52
Баланс	644,0	100,0	737,6	100,0	93,60	14,53	0,0

Загальна величина пасивів суб'єкта господарювання протягом досліджуваного періоду зросла на 93,60 тис. грн. або 14,53%. Пасиви ПП

«Рекрафт» були сформовані з власного капіталу та поточних зобов'язань. У структурі пасивів підприємства протягом 2022-2023 років продовжує зберігатись співвідношення на користь власних джерел формування активів – відповідно, 50,68% та 53,05%.

Власний капітал суб'єкта господарювання був представлений капіталом та нерозподіленим прибутком. Оскільки величина капіталу ПП «Рекрафт» за період, що аналізується, не змінювалась, і становила 5,0 тис. грн., позитивна динаміка власних джерел формування активів обумовлена збільшенням саме нерозподіленого прибутку – на 64,90 тис. грн. або 20,19%.

Поточні зобов'язання підприємства протягом 2022-2023 років збільшились на 28,70 тис. грн. або 9,04%, і включали у своєму складі короткострокові кредити банків, поточну кредиторську заборгованість та інші поточні зобов'язання. Величина короткострокових кредитів банку за період, що аналізується, не змінювалась, і становила 150,0 тис. грн. Незважаючи на чітку тенденцію до зменшення, у складі поточної кредиторської заборгованості ПП «Рекрафт» основну питому вагу як в 2022 році, так і в 2023 році займала кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Також спостерігаємо виникнення інших поточних зобов'язань на підприємстві у 2023 році в розмірі 70,2 тис. грн.

В цілому, можна стверджувати про позитивні зміни у структурі пасивів ПП «Рекрафт», адже спостерігаємо зростання співвідношення на користь власних джерел формування ресурсів. Водночас, на нашу думку, суб'єкту господарювання варто спрямувати подальші зусилля на підвищення рівня його автономності, особливо враховуючи те, що його зобов'язання протягом тривалого періоду формувались лише з поточної заборгованості.

На рисунку 2.1 проілюстровано динаміку чистого прибутку ПП «Рекрафт» у 2021-2023 роках. Незважаючи на стійку прибутковість суб'єкта господарювання, проведені дослідження засвідчують неоднозначну динаміку досліджуваного показника: так, якщо у 2022 році чистий прибуток підприємства зріс з 133,80 тис. грн. до 169,4 тис. грн., то в 2023 році – зменшився до 64,80 тис. грн.

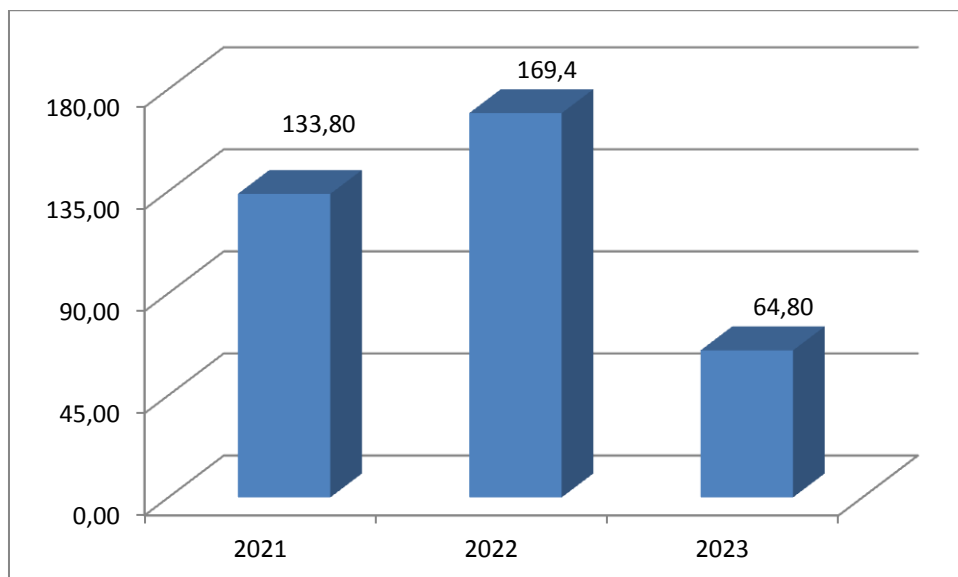

Рисунок 2.1 – Динаміка чистого прибутку ПП «Рекрафт» у 2021-2023 роках

Проаналізуємо склад та структуру доходів і витрат суб'єкта господарювання (таблиця 2.4, побудовано за даними додатку А).

Таблиця 2.4 – Аналіз складу та структури доходів і витрат ПП «Рекрафт» у 2021-2023 роках

Вид доходів та витрат	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Доходи, у т.ч.:	3939,6	100,0	7507,5	100,0	5868,0	100,0
а) чистий дохід від реалізації товарів	3939,6	100,0	7507,5	100,0	5868,0	100,0
Витрати, у т.ч.:	3776,4	100,0	7300,9	100,0	5789,0	100,0
а) собівартість реалізованих товарів	3463,4	91,71	6831,4	93,57	5325,2	91,99
б) інші витрати	313,0	8,29	469,5	6,43	463,8	8,01

Проведені дослідження свідчать про низьку диверсифікованість доходів підприємства, і їх виключну залежність від обсягів реалізації товарів. Відповідно, позитивна динаміка доходів ПП «Рекрафт» у 2022 році обумовлена зростанням чистого доходу від реалізації товарів, негативна у 2023 році – за рахунок зменшення досліджуваного показника.

До складу витрат суб'єкта господарювання за період, що аналізується, входили собівартість реалізованих товарів, та інші витрати. У структурі витрат основну питому вагу займала собівартість реалізованих товарів – 91,71% у 2021 році, 93,57% у 2022 році та 91,99% у 2023 році.

В цілому, проведенні дослідження показали, що фінансова звітність ПП «Рекрафт» є доволі інформативним джерелом, адже дозволяє провести в динаміці оцінку не лише складу та структури його ресурсів та джерел їх формування, але й оцінити ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Водночас, враховуючи структуру доходів суб'єкта господарювання та її виключну залежність від обсягів реалізації товарів, вважаємо за потрібне додатково провести оцінку ділової активності ПП «Рекрафт» (таблиця 2.5). За результатами проведеного аналізу, вважаємо, можна буде провести аналіз середовища функціонування підприємства та оцінити його залежність від розрахункової дисципліни контрагентів.

Таблиця 2.5 – Показники ділової активності ПП «Рекрафт» у 2022-2023 роках

Показник	Розрахунок	2022 рік	2023 рік
Коефіцієнт обігу активів	Чистий дохід : середня вартість активів	13,99	8,49
Коефіцієнт обігу власного капіталу	Чистий дохід : середня вартість капіталу	31,06	16,35
Коефіцієнт обігу дебіторської заборгованості	Чистий дохід: середня вартість дебіторської заборгованості	120,02	199,93
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	Кількість днів в періоді (365) : коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3	2
Коефіцієнт обігу кредиторської заборгованості	Чистий дохід : середня вартість кредиторської заборгованості	51,78	39,96
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	Кількість днів в періоді (365) : коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	7	9

Коефіцієнт обігу активів характеризує ефективність використання ресурсів, залучених для ведення діяльності суб'єкта господарювання. Його зменшення у ПП «Рекрафт» у 2023 році порівняно з 2022 роком (з 13,99 до 8,49) є ознакою уповільнення використання активів для забезпечення основної діяльності підприємства. Негативну динаміку спостерігаємо і щодо показника – коефіцієнт обігу власного капіталу, за досліджуваній період відбулось його зниження з 31,06 до 16,35.

Величина коефіцієнту обігу дебіторської заборгованості є обернено пропорційною до строку її погашення, свідчить про періодичність розрахунків контрагентів, та показником, який дозволяє оцінити платоспроможність суб'єкта господарювання. Зменшення строків погашення дебіторської заборгованості у ПП «Рекрафт» з 3 до 2 днів є позитивним для підприємства, та свідчить про покращення його платоспроможності.

Величина коефіцієнту обігу кредиторської заборгованості обернено пропорційно впливає на строки погашення розрахунків за зобов'язаннями суб'єкта господарювання, і є ознакою його спроможності до своєчасних розрахунків. Проведені дослідження у ПП «Рекрафт» показують, що незважаючи на покращення платіжної дисципліни контрагентів, строки погашення кредиторської заборгованості на підприємстві збільшились з 7 до 9 днів.

В цілому, на жаль, варто констатувати про погіршення діяльності ПП «Рекрафт» у 2023 році порівняно з 2022 роком, що знайшло відображення в негативній динаміці проаналізованих техніко-економічних показників (таблиця 2.1), нерівномірному зростанні прибутковості суб'єкта господарювання (рисунок 2.1), не диверсифікованості його доходів (таблиця 2.4), та погіршенні більшості з розрахованих показників ділової активності (таблиця 2.5). В роботі було зроблено акцент на важливості реалізації комплексу заходів, які спрямовані на зменшення залежності ПП «Рекрафт» від зовнішніх короткострокових джерел формування ресурсів, а також оцінці можливостей пошуку інших джерел доходності.

2.2 Оцінка складових організації обліку податку на доходи фізичних осіб на підприємстві

Побудова належної системи обліку розрахунків за ПДФО відіграє важливе значення в організації облікової роботи на підприємстві, та спрямована на формування достовірної та неупередженої інформації щодо нарахування й перерахування сум податку до бюджету. Пугаченко О.Б., Фоміна Т.В. виділяють ряд передумов організації обліку податкових розрахунків за ПДФО на підприємстві (таблиця 2.6, побудовано за [34]).

Таблиця 2.6 – Передумови організації обліку податкових розрахунків за ПДФО на підприємстві

Передумова	Зміст передумови
Контроль дотримання вимог податкового законодавства	Законодавства більшості країн світу вимагають від громадян обов'язкового складання податкових декларацій та подання розрахунків за ПДФО. Організація належної системи їх обліку на підприємстві є складовою перевірки правильності представленої в звітних документах інформації щодо сум нарахованих і перерахованих податків.
Складова фінансової дисципліни підприємства	Побудова належної системи обліку податку на доходи фізичних осіб є складовою фінансової дисципліни суб'єкта господарювання, адже забезпечує інформацією для своєчасної підготовки і подання податкової звітності за ПДФО.
Фінансова підтримка держави	Податок на доходи фізичних осіб є одним з головних бюджетоформуючих податків, відповідно, від розміру їх надходжень та затвердженого Бюджетним кодексом України механізму розподілу залежить повнота виконання запланованих статей видатків.
Спосіб контролю справедливого розподілу податкового навантаження	Організація обліку розрахунків за ПДФО допомагає проконтролювати забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження серед платників податків. Побудована системи оподаткування доходів фізичних осіб на підприємстві повинна враховувати особливості формування бази оподаткування для окремих категорій осіб, а також порядок застосування податкових знижок та пільг.
Зниження податкових ризиків	Раціонально побудована система обліку розрахунків за ПДФО допомагає зменшити податкові ризики, запобігає виникненню боргів та застосуванню штрафних санкцій з боку контролюючих органів.

Організація обліку податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт» здійснюється з метою правильного, повного та своєчасного відображення порядку його утримання й сплати (перерахування) до бюджету, а також передбачає створення передумов для достовірного відображення інформації про ПДФО у податковій звітності. Предметом обліку податку є порядок формування інформації про його своєчасність, достовірність, повноту утримання та сплати ПДФО до бюджету. Можна виділити ряд факторів, які визначають умови організації обліку розрахунків за ПДФО на підприємстві (таблиця 2.7, побудовано за [34]).

Таблиця 2.7 – Фактори, які визначають умови організації обліку розрахунків за ПДФО на підприємстві

Фактори	Характер впливу
Визначення бази оподаткування	Податковий агент формує базу оподаткування ПДФО по кожному з працівників, та визначає порядок застосування ставок податку до окремих видів доходів. При розрахунку бази оподаткування податковий агент враховує право працівника на податкову соціальну пільгу (далі – ПСП) та податкову знижку
Встановлена на підприємстві система документування розрахунків з ПДФО	Встановлена на підприємстві система документування господарських операцій повинна забезпечити повноту інформації про всі види витрат, які формують базу оподаткування ПДФО, а також підтверджують право працівника на застосування ПСП та податкової знижки
Затверджений порядок складання податкової звітності з ПДФО	Перевірка повноти перенесення інформації щодо сум нарахованого податку з розрахункових відомостей до окремих граф Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску (далі – Податковий розрахунок), а також додатків до нього
Контроль дотримання термінів сплати податку	Контроль за дотриманням термінів своєчасного перерахування сум заборгованості з ПДФО до бюджету
Відстеження змін податкового законодавства	Облікова система підприємства повинна бути адаптована до можливих змін податкового законодавства в частині коригування складових для визначення бази оподаткування доходів працівників, порядку застосування окремих ставок податку, права на ПСП тощо

Безумовно, належне виконання завдань з організації обліку розрахунків за ПДФО неможливе без знання норм податкового законодавства. Як було відмічено у п. 1.2 дипломної роботи, методика нарахування і сплати податку на доходи фізичних осіб регулюється розділом IV Податкового кодексу України, зокрема, перелік платників податку встановлено ст. 162 ПКУ, види доходів, які формують базу оподаткування ПДФО, визначені ст. 164 ПКУ [3].

Порядок організації обліку розрахунків за ПДФО залежить від побудованої на підприємстві загальної системи документообігу, яка включає в собі не лише перелік документів первинного, поточного та підсумкового обліку, які використовуються суб'єктом господарювання, але й способи і терміни їх опрацювання та порядок формування й представлення звітної інформації. Відмітимо, що відповідно до п. 5 ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», ПП «Рекрафт» самостійно «затверджує правила документообороту і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку» [4].

До основних облікових документів, які є підставою для визначення сум загального оподаткованого доходу та ПДФО на підприємстві, належать: колективний договір; штатний розпис; кадрова документація; документи, які підтверджують право працівника на отримання ПСП та заяви про її застосування; таблиці обліку робочого часу; лікарняні листи; розрахунки відпускних; документи про виплату інших видів доходів; розрахункові відомості; платіжні інструкції уповноваженому банку про перерахування ПДФО та виплату працівникам заробітної плати; дані аналітичного обліку в розрізі працівників; дані синтетичного обліку за рахунками 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 64 «Розрахунки за податками й платежами» (субрахунок «ПДФО»); додаток 4ДФ до Податкового розрахунку, фінансова, статистична та податкова звітність тощо.

У ПП «Рекрафт» до складу загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника ПДФО як у 2022, так і в 2023 роках

входила заробітна плата працівників, нарахована відповідно до умов трудового договору (додаток Б). До доходів працівників застосовувалась основна ставка податку на доходи фізичних осіб у розмірі 18%.

При утриманні ПДФО із заробітної плати працівників на підприємстві враховують два фактори:

- по-перше, категорію платника податку, тобто чи має він право на застосування податкової соціальної пільги;
- по-друге, форму, в якій нараховано заробітну плату – грошовій чи негрошовій.

Що стосується першого фактору, то правом на ПСП можуть скористатись працівники підприємства за умови, якщо сума їх місячного оподаткованого доходу не перевищує визначеної чинним законодавством граничної величини. Граничний розмір доходу працівника, до якого застосовується ПСП, встановлюється на календарний рік, залежить від розміру затвердженого державою прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня, та розраховується за формулою 2.1. Отримана за результатами проведених розрахунків сума заокруглюється до найближчих 10 грн.

$$\text{ГРД} = \text{ПМ}_{1.01} \times 1,4, \quad (2.1)$$

де: ГРД – граничний розмір доходу працівника, до якого застосовується ПСП; $\text{ПМ}_{1.01}$ – величина прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня поточного року.

У випадку, якщо заробітна плата працівника менша за ГРД, він має право на застосування ПСП, розмір базової ставки якої складає 50% від величини прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 1 січня поточного року. Крім базової ставки ПСП, чинним законодавством встановлена можливість застосування підвищених ПСП, величина яких становить 150% та 200% від базової. Порядок застосування різних видів ПСП

до доходів працівників, а також механізм їх впровадження встановлено пп. 169.1.3 та пп. 169.1.4 ст. 169 Податкового кодексу України [3].

Відмітимо, що право на застосування ПСП працівник має підтвердити, адже ПКУ дозволено реалізувати механізм застосування ПСП за будь-яким місцем роботи, у т.ч. й за сумісництвом. Наприклад, у випадку прийняття рішення працівником про використання базової ПСП він повинен подати до бухгалтерії заяву довільної форми; за умови, якщо право на ПСП обумовлене наявністю двох і більше дітей до 18 років, до заяви додаються копії свідоцтв про народження дітей; якщо платник податку є особою з інвалідністю – копія посвідчення та ін. Чіткий перелік документів, які подаються разом із заявою та підтверджують право працівника на застосування ПСП, визначено у Порядку подання документів для застосування податкової соціальної пільги [11].

Другим фактором, який враховується при утриманні ПДФО із заробітної плати працівників на підприємстві, є форма, в якій нараховано заробітну плату – грошова чи не грошова. Базою оподаткування ПДФО у випадку нарахування працівнику доходів у будь-якій негрошовій формі є вартість такого доходу, розрахована відповідно до вимог Податкового кодексу України, помножена на коефіцієнт, який обчислюється за формулою 2.2. Для звичайної ставки податку 18% величина цього коефіцієнту складає 1,21951.

$$K = \frac{100}{100 - C_{п'}} \quad (2.2)$$

де: K – величина коефіцієнту; $C_{п'}$ – ставка податку, встановлена для таких видів доходів на момент їх нарахування.

Розглянемо порядок нарахування податку на доходи фізичних осіб для працівників ПП «Рекрафт» у IV кварталі 2022 року та IV кварталі 2023 року (таблиця 2.8, складена за даними додатку Б). Як бачимо, протягом досліджуваного періоду заробітна плата працюючих на підприємстві була вищою за величину граничного розміру доходу для застосування ПСП, і

жодних інших підстав для застосування ПСП працівниками подано не було. Тобто як у 2022 році, так і в 2023 році по відношенню до персоналу ПП «Рекрафт» застосовувалась базова ставка ПДФО у розмірі 18%. В кінці кожного кварталу бухгалтер проводить аналіз ПДФО в розрізі кожного працівника та в цілому по підприємству, складаючи відомості, зразки заповнення яких наведені у додатку В.

Таблиця 2.8 – Порядок нарахування ПДФО у ПП «Рефракт»

ППП працівника	Табельний номер	Нарахована заробітна плата працівнику, грн			Граничний розмір доходу для застосування ПСП	Відмітка про застосування ПСП	Сума ПДФО, грн		
		жовтень	листопад	грудень			жовтень	листопад	грудень
IV квартал 2022 року									
Корчик Н.В.	00002	6750,0	6750,0	6750,0	3470,0	–	1215,0	1215,0	1215,0
Разом по підприємству	х	6750,0	6750,0	6750,0	х	х	1215,0	1215,0	1215,0
IV квартал 2023 року									
Корчик Н.В.	00002	7600,0	7600,0	7600,0	3760,0	–	1368,0	1368,0	1368,0
Рабцевич Е.О.	00003	6800,0	6800,0	6800,0	3760,0	–	1224,0	1224,0	1224,0
Разом по підприємству	х	14400,0	14400,0	14400,0	х	х	2592,0	2592,0	2592,0

Важливим елементом організації обліку розрахунків за ПДФО є створення системи субрахунків бухгалтерського обліку, які використовуються підприємством, та відображаються у його Робочому плані рахунків. Перелік цих рахунків обліку формується з урахуванням всіх видів витрат, які здійснюються суб'єктом господарювання, та спрямовані на забезпечення достатнього рівня їх деталізації, не порушуючи високої інформативності облікової системи. Як показано у додатку Г, у ПП «Рекрафт» для обліку розрахунків за податком на доходи фізичних осіб використовується

субрахунок 6411 «Розрахунки за ПДФО», за кредитом якого відображається сума заборгованості з податку, за дебетом – її погашення.

Механізм нарахування і сплати ПДФО на підприємстві передбачає розрахунок суми сукупного оподаткованого доходу, від якого він і визначається. Як було відмічено вище, у ПП «Рекрафт» база оподаткування доходів фізичних осіб формується виключно із заробітної плати, яка нараховується та виплачується у відповідності до умов Колективного договору, в змісті якого розкриваються всі основні засади трудових відносин на підприємстві.

Кореспонденція рахунків з обліку ПДФО на підприємстві показана у таблиці 2.9 (складено за даними додатку Б).

Таблиця 2.9 – Кореспонденція рахунків з обліку нарахування і сплати ПДФО у ПП «Рекрафт» у грудні 2023 року

Зміст господарської операції	Сума, грн.	Кореспонденція рахунків	
		дебет	кредит
1 Нараховано заробітну плату директору Корчик Н. В.	7600,0	92	661
2 Нараховано заробітну плату менеджера в оптовій торгівлі Рабцевич Е. О.	6800,0	93	661
3 Утримано ПДФО із заробітної плати директора підприємства	1368,0	661	6411
4 Утримано ПДФО із заробітної плати менеджера в оптовій торгівлі	1224,0	661	6411
5 Перераховано ПДФО до бюджету	2592,0	6411	311

Згенеровані за даними системи бухгалтерського обліку ПП «Рекрафт» дані щодо сум нарахованого доходу працівникам та утриманого з них ПДФО є підставою для складання у Додатку 4ДФ «Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору» до Податкового розрахунку, зразки заповнення яких на підприємстві наведені у додатку Д. Також інформація щодо сум заборгованості з ПДФО відображається у фінансовій та статистичній звітності

суб'єкта господарювання. Без сумніву, це визначає необхідність якісної організації обліку податкових розрахунків за ПДФО з метою отримання повної, своєчасної й неупередженої інформації про сплачені суми податкових на підприємстві.

В цілому, проведені дослідження показали, що побудована система обліку у ПП «Рекрафт» в частині відображення інформації щодо розрахунків з ПДФО є достатньо документально забезпеченою, містить високий ступінь деталізації, та спрямована на своєчасну підготовку повної інформації та її акумулювання у вигляді різних форм звітності.

2.3 Адміністрування податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт»

Відповідно до п.14.1.1¹ Податкового кодексу України, суть адміністрування податків, зборів, інших платежів полягає в прийнятті контролюючими органами сукупності рішень та процедур, а також дії їх посадових осіб, що «визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом» [3].

У працях вітчизняних науковців зустрічаємо відмінні підходи щодо процедур податкового контролю у сфері оподаткування доходів фізичних осіб та інструментів його реалізації. Наприклад, на думку Литвинчука І. В. [21], реалізація ефективного механізму адміністрування ПДФО вимагає вирішення наступного переліку завдань:

- контроль дотримання норм податкового законодавства щодо операцій, які пов'язані із формуванням бази оподаткування ПДФО;
- впевненість в правомірності дій посадових осіб, відповідальних за

здійснення розрахункових операцій;

- оцінка взаємозв'язку функцій податку з реалізованим алгоритмом його формування на підприємстві;

- впевненість в побудові належної системи організації праці та її оплати суб'єктом господарювання, а також прогноз стабільності чи перспектив збільшення надходжень від ПДФО до бюджету;

- оцінка правильності нарахування ПДФО на підприємстві, а також достовірності розкриття інформації про податок у фінансовій та податковій звітності;

- контроль своєчасності нарахування ПДФО та його сплати до бюджету.

Проаналізувавши складові оподаткування доходів особистих селянських господарств, Чумак В.Д. та Безкровний О.В. [42] наголошують на тому, що в Україні до сьогодні не напрацьованого дієвого механізму оподаткування доходів, які були отримані не від роботодавця, а в результаті самостійної зайнятості фізичної особи, наприклад, в домогосподарстві чи в особистому селянському господарстві.

Погоджуємось з Шевчуком О. [45], що реалізація контрольно-перевірочної роботи державних податкових органів, повинна включати такі етапи, як підготовка до перевірки, безпосередньо проведення контрольно-перевірочних дій, та узагальнення і реалізацію результатів перевірки. При цьому для кожного з етапів повинен бути затверджений перелік процедур, які мають бути обов'язково виконані податковим аудитором.

Чинним податковим законодавством чітко регламентовані основні положення адміністрування ПДФО та встановлено механізм його реалізації на підприємстві. Зокрема, порядок нарахування, утримання, а також сплати (перерахування) податку до бюджету визначено ст. 168 Податкового кодексу України. Відповідно до п. 168.1.1 ПКУ, податковий агент, на якого покладено функції нарахування (виплати) оподатковуваного доходу на користь платника податку, зобов'язаний його утримувати за свій рахунок із розрахованої бази оподаткування, використовуючи ставку ПДФО, встановлену ст. 167

нормативного документу [3]. Суми нарахованого податку на доходи фізичних осіб відображаються в Додатку 4 ДФ до «Відомості про суми нарахованого доходу, утриманого та сплаченого податку на доходи фізичних осіб та військового збору», приклад заповнення якого у ПП «Рекрафт» показано у додатку Д. Додаток 4 ДФ до Податкового розрахунку складається щомісячно, в ньому інформація щодо сум нарахованого та перерахованого ПДФО подається персоніфіковано, з обов'язковим зазначенням реєстраційного номера облікової картки платника податків. Також по кожному з працівників зазначається його ознака доходу, наприклад, у ПП «Рекрафт» за досліджуваний період працівники отримували доходи, код ознаки 101 – доходи у формі заробітної плати, які були нараховані / виплачені платнику податку у відповідності до умов трудового договору.

Витяг з додатку 4 ДФ до Податкового розрахунку у ПП «Рекрафт» наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Витяг з додатку 4 ДФ до Податкового розрахунку у ПП «Рекрафт» за IV квартал 2023 року

Звітний період	Реєстраційний номер облікової картки платника податків	Сума доходу		Сума ПДФО		Ознака доходу
		Нарахованого	Виплаченого	Нарахованого	Перерахованого	
Жовтень	3154217061	7600,0	7600,0	1368,0	1368,0	101
	3753605202	6800,0	6800,0	1224,0	1224,0	101
Листопад	3154217061	7600,0	7600,0	1368,0	1368,0	101
	3753605202	6800,0	6800,0	1224,0	1224,0	101
Грудень	3154217061	7600,0	7600,0	1368,0	1368,0	101
	3753605202	6800,0	6800,0	1224,0	1224,0	101
Разом за IV квартал 2023 року	х	43200,0	43200,0	7776,0	7776,0	х

Відповідно до пп. 168.1.2 ПКУ, податок на доходи фізичних осіб перераховується до бюджету відповідного рівня одночасно з виплатою

оподаткованого доходу єдиним платіжним документом. Контроль за утриманням та сплатою ПДФО покладено на банківські установи. Зокрема, банки або небанківські організації, які надають платіжні послуги, мають право приймати платіжні документи на виплату доходу лише за умови, якщо податковий агент одночасно подає платіжну інструкцію на перерахування ПДФО до бюджету відповідного рівня.

На практиці трапляються випадки, коли підприємство нараховує оподатковуваний дохід, але не виплачує його платнику податку, тоді відповідно до пп. 168.1.5 ст. 168 ПКУ сума ПДФО, яка підлягає утриманню з цього нарахованого доходу, перераховується податковим агентом до бюджету відповідного рівня у строки, встановлені ПКУ для місячного податкового періоду [3].

Трудовим кодексом України передбачена можливість отримання працівниками доходу у не грошовій формі або виплачуватись з каси підприємства. За цих умов згідно пп. 168.1.4 ПКУ податок на доходи фізичних осіб повинен бути перерахований до бюджету протягом наступних трьох операційних днів від дня такого нарахування (виплати).

Загалом, як показує проведений аналіз, норми ПКУ чітко регламентують порядок нарахування та сплати ПДФО, а також визначають сфери відповідальності кожної зі сторін. Так, відповідно до пп. 171.1 нормативного документу, саме на роботодавця покладено відповідальність за нарахування, утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб у вигляді заробітної плати.

З метою належної організації контрольно-перевірочних робіт щодо правомірності дій податкових агентів у сфері справляння ПДФО у травні 2023 року Державною податковою службою України було затверджено Методику проведення перевірки достовірності, повноти нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та військового збору (далі – Методика № 322) [8]. Наведений нормативний документ встановлює перелік процедур,

послідовність виконання яких дозволяє контролеру провести якісну документальну перевірку податкового агента та отримати достатні докази для підтвердження своєчасності, достовірності, повноти нарахування і сплати ПДФО, військового збору та єдиного соціального внеску.

Перелік встановлених Методикою № 322 напрямів податкової перевірки податку на доходи фізичних осіб наведено на рисунку 2.2 (побудовано за [8]).

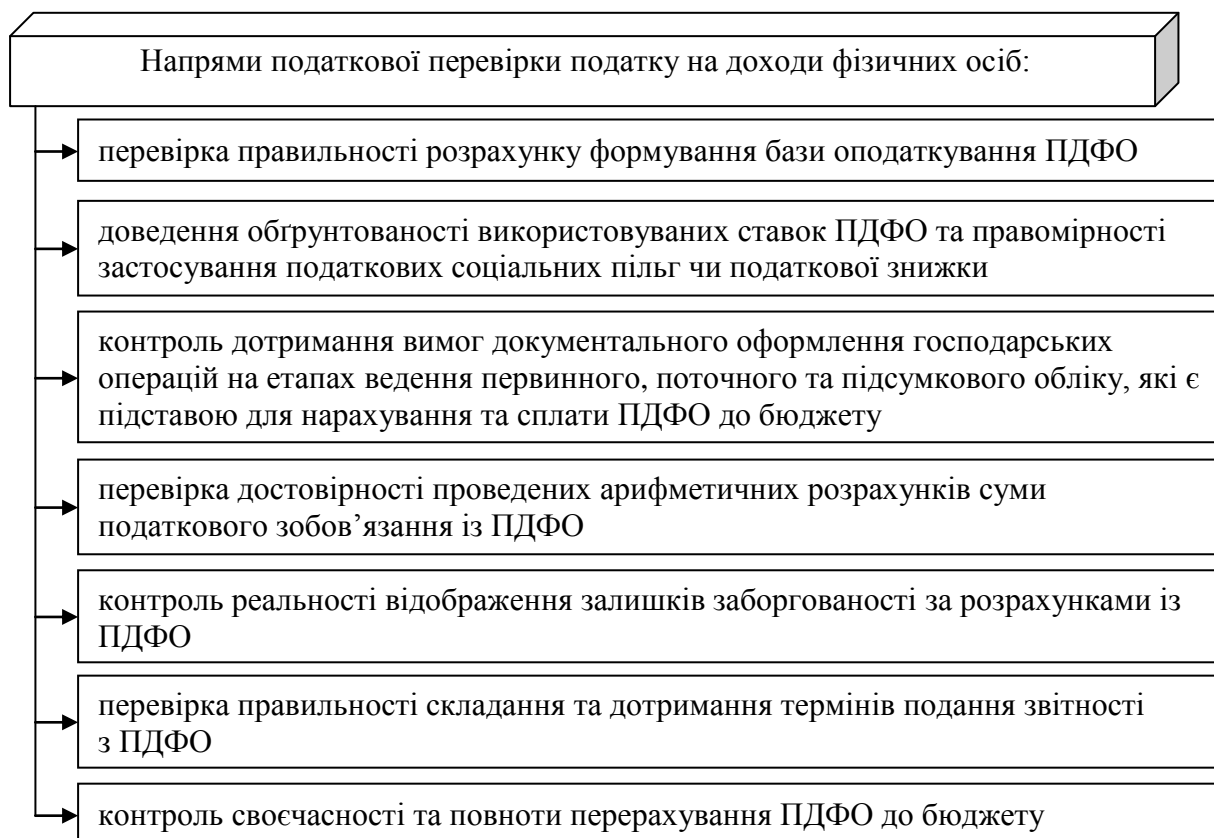

Рисунок 2.2 – Напрями податкової перевірки податку на доходи фізичних осіб відповідно до Методики № 322

Нормативним документом [8] рекомендовано проводити перевірку нарахування і сплати ПДФО за двома напрямками – аналітичним та документальним. Водночас відмічено, що попередній збір інформації проводиться ще на етапі камеральної перевірки поданої до контролюючих органів податкової звітності.

Камеральна перевірка звітності з ПДФО проводиться контролюючим органом виключно на підставі даних, які зазначені у Податковому розрахунку і

додатку 4ДФ податкового агента, та даних з системи електронного адміністрування податків, і не передбачає отримання жодного спеціального рішення від керівництва суб'єкта господарювання. Загалом проведення камеральної перевірки проводиться за допомогою одного із таких способів:

- за даними податкової звітності, яка подана в електронному вигляді;
- шляхом зіставлення даних податкової звітності з програмних продуктів, результатів автоматизованого контролю звітних документів, інформації про об'єкт оподаткування з інших джерел.

Безкровний О. В., Одновол Б. Л. [13] наголошують, що у випадку виявлення порушень щодо нарахування чи сплати ПДФО до бюджету, виявлених за результатами камеральної перевірки, складається акт у двох примірниках, який після підписання виконавцями та реєстрації у контролюючому органі вручається або надсилається для ознайомлення податковому агенту протягом трьох робочих днів.

Безпосередньо сам процес проведення документальної перевірки ПДФО умовно можна поділити на три послідовні етапи:

- організаційний етап – передбачає реалізацію комплексу податкових процедур, які включають відбір платника податків, який буде об'єктом перевірки, ознайомлення з його Наказом про облікову політику, наказами про прийняття на роботу працівників, штатним розписом, трудовими договорами тощо;

- основний етап – полягає у проведенні перевірки первинних документів, які містять дані щодо сум нарахованих (виплачених) доходів працівникам підприємства, перевірка аналітичних відомостей за рахунками 64 «Розрахунки за податками і платежами», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 31 «Рахунки в банках» та ін.;

- заключний етап – передбачає реалізацію комплексу податкових процедур, які спрямована на узагальнення встановлених під час перевірки порушень (відхилень) та їх подальшим відображенням в актах, звітах та інших робочих і звітних документах.

Як було відмічено вище, головним звітним документом, який акумулює інформацію щодо сум нарахованого та сплаченого ПДФО на підприємстві, є Податковий розрахунок та додаток 4 ДФ до нього. Проводячи перевірку загального порядку їх заповнення, податкові аудиторі звертають увагу, перш за все, на:

- ідентичність відображених у Додатку 4ДФ персоніфікованих даних щодо сум нарахованого (виплаченого) на користь працівників доходу та сум перерахованої заборгованості з ПДФО до бюджету, а також на їх відповідність даним з розрахункових відомостей та оборотам за відповідними рахунками;
- відповідність зазначених у податковій звітності ознак виплаченого доходу і фактично нарахованого (виплаченого) доходу;
- ідентичність відображеної у податковій звітності ознаки ПСП розміру фактично наданої податкової соціальної пільги;

Якщо за результатами перевірки податкового агента будуть виявлені ризики можливого ухилення від сплати ПДФО, у Методиці № 322 [8] рекомендується посадовим особам контролюючих органів виконати ряд додаткових процедур, які спрямовані на підтвердження отриманих результатів та більш глибокий збір доказів. До контрольних процедур, які найчастіше використовують податкові органи, проводячи збір додаткових доказів щодо ухилення податкових агентів від сплати ПДФО, належать:

- отримання в письмовій формі додаткових пояснень та документальних підтверджень від платника податку;
- проведення зустрічних звірок з контрагентами, направлення запитів до організацій та установ, з якими взаємодіє підприємство;
- вибіркова перевірка найбільш ризикових, на думку представників контролюючих органів, господарських операцій податкового агента;
- призначення експертизи щодо окремих обставин, які були виявлені в процесі перевірки.

Результати проведеної перевірки оформлюються у відповідності до вимог чинних нормативно-правових і розпорядчих документів ДПС, а також

методичних рекомендацій, які регулюють порядок організації й проведення документальних перевірок ПДФО.

На податкового агента покладено відповідальність за порушення вимог податкового законодавства, і за умови підтвердження підстав можливого ухилення від сплати ПДФО до порушників у відповідності з нормами ПКУ застосовують заходи у вигляді адміністративної, фінансової та кримінальної відповідальності (таблиця 2.11, побудовано за [13]).

Таблиця 2.11 – Види відповідальності за допущені помилки під час формування податкової звітності з ПДФО

Вид порушення та період виправлення	Порядок та розмір застосовуваних санкцій
Допущені помилки в податковій звітності з ПДФО виправляють до настання граничних строків її подання (подається нова уточнена форма податкової звітності)	Штрафи не застосовують, пеню не нараховують
Допущені помилки в утриманні ПДФО виправляють до настання граничних строків сплати податку	
Наведення в податковій звітності з ПДФО недостовірних відомостей чи виявлення помилок, які призводять до зміни величини податкових зобов'язань платника податку	Порушення відбулося вперше протягом року – 1020 грн.
	Протягом року до платника податку вже було застосовано штраф за таке саме порушення – 2040 грн.
Санкції за несплату, несвоєчасну сплату чи неповну сплату податку на доходи фізичних осіб	Фінансова відповідальність: 1) 25% суми податку, що повинен бути нарахований та/або сплачений до бюджету; 2) 50% суми податку за умови повторного вчинення таких дій протягом 1095 днів; 3) 75% суми податку за умови, якщо порушення здійснюється втретє або більше
	Адміністративна відповідальність: 1) від 2 до 3 НМДГ (34 грн. – 51 грн.); 2) повторно протягом року – від 3 до 5 НМДГ (51 грн. – 85 грн.)
	Пеня – нараховується за кожний календарний день прострочення у відповідності з вимогами Податкового кодексу України

Вивчення діючої системи адміністрування ПДФО в Україні показує, що вона спрямована не лише на повне та неупереджене відображення інформації щодо сум нарахованого податку і їх перерахування до бюджету, але й дозволяє своєчасно виявити можливі недоліки в програмі, та запобігти виникненню ризиків неправомірних дій податкових агентів щодо нарахування (сплати) податку. Відповідно, закладений у Методиці № 322 алгоритм дій податкових аудиторів щодо процедур перевірки та уточнення даних, який реалізується ще на етапі камеральної перевірки, спрямований на попередження неправильного відображення інформації в податковій звітності з ПДФО, та нівелювання її впливу на загальну систему оподаткування суб'єкта господарювання.

Розглянуті у дипломній роботі підходи до організації обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт» свідчать про їх відповідність чинному законодавству, наявність всіх необхідних первинних документів з обліку праці та її оплати, які формують базу оподаткування податком на підприємстві, правильність обрання ставки ПДФО для застосування по відношенню до окремих видів доходів фізичних осіб.

3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ОБЛІКУ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ ПДФО В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМ НАВАНТАЖЕННЯМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Пропозиції щодо побудови системи внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт»

В умовах мінливого навколишнього середовища та частих змін правового поля суб'єкти господарювання використовують різноманітні інструменти підтримки своєї облікової системи та забезпечення ефективних умов її функціонування. Створення системи внутрішнього аудиту на підприємстві дозволяє використати внутрішні резерви підприємства та забезпечити додаткові способи перевірки правильності та неупередженості ведення обліку, зменшити ризики неправомірного відображення інформації, уникнути суттєвих перекручень в трактуванні окремих облікових процедур.

Відносно невеликі витрати на створення системи внутрішнього аудиту дозволяють суб'єктам господарювання значно підвищити рівень довіри до підприємства, та забезпечують його кращі позиції при налагодженні співпраці з контрагентами і потенційними інвесторами. Погоджуємось з Станкевич Г. [37], що функціонування системи внутрішньої перевірки дозволяє підприємству успішно вирішити низку проблем, зокрема: забезпечити своєчасне прийняття обґрунтованих управлінських рішень; оптимізувати окремі бізнес-процеси та покращити їх ефективну взаємодію; завчасно попередити, виявити та усунути відхилення в звітних даних, що подаються зацікавленим особам.

До головних критеріїв ефективності функціонування системи внутрішнього аудиту суб'єкта господарювання науковець пропонує відносити можливість реалізації нею таких завдань: попередження відхилень, які виникають в обліковій системі у процесі фінансово-господарської діяльності;

виявлення відхилень в системі бухгалтерського обліку підприємства, яких не вдалось завчасно попередити; усунення відхилень, які були виявлені в обліковій системі у процесі фінансово-господарської діяльності.

Погоджуємось з Станкевич Г. [37], що якщо система внутрішньої перевірки не здатна виконати хоча б одне із вище перерахованих завдань, це є ознакою її неефективності. Висока варіативність побудови внутрішнього аудиту на підприємстві та можливість різних варіантів його організації залежно від розмірів підприємства, особливостей його організаційної структури та умов функціонування перетворили цю форму внутрішньої перевірки на невід'ємну складову успішного функціонування суб'єктів господарювання.

У ПП «Рекрафт» рекомендуємо покласти функції організації внутрішнього аудиту на окремого працівника. Проведення внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб повинне бути спрямоване, перш за все, на перевірку правильності податкового розрахунку сум доходу, який був нарахований (сплачений) на користь платників податку, та сум утриманого з них податку. Перелік джерел інформації, які будуть використані при реалізації аудиторських процедур, наведено на рисунку 3.1.

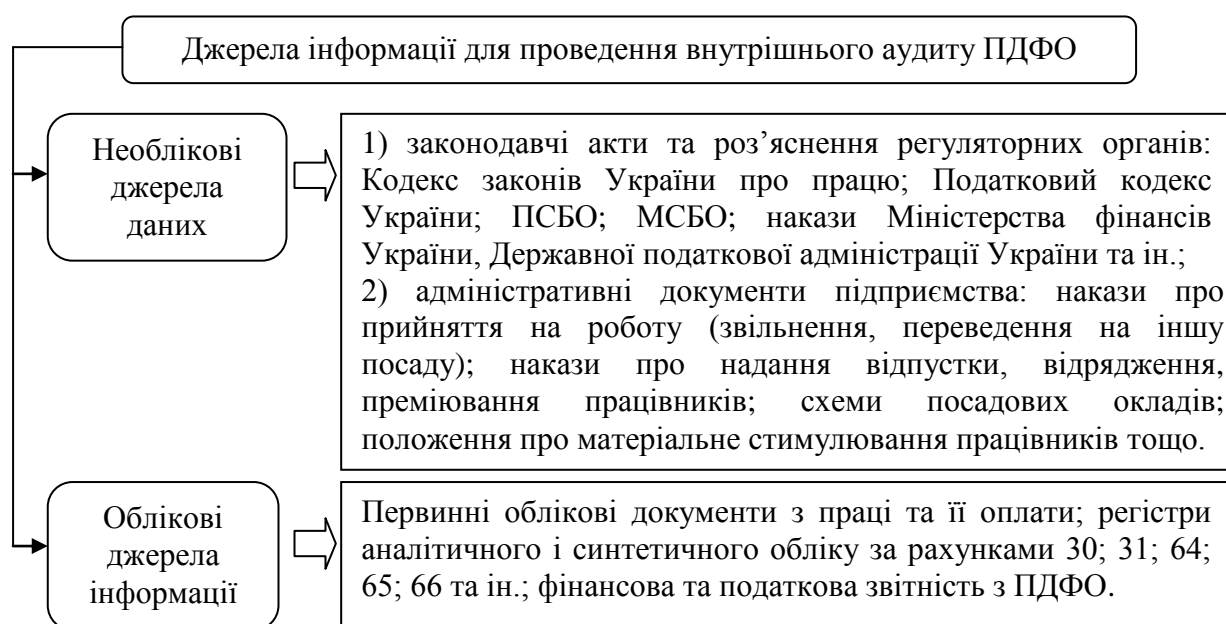

Рисунок 3.1 – Джерела інформації для проведення внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб

Обсяг даних, необхідних для професійного судження внутрішнього аудитора, не регламентується. Перевіряючий самостійно приймає рішення про кількість інформації, яка йому потрібна в процесі збирання аудиторських доказів, та дозволить здійснити об'єктивну оцінку достовірності даних з облікової системи. Під час проведення внутрішнього аудиту для отримання аудиторських доказів можуть бути використані різноманітні прийоми фактичного контролю (інвентаризація, контрольні заміри тощо), а також документальної перевірки із застосуванням таких аналітичних процедур, як зустрічні перевірки, опитування, запити до контролюючих органів та ін.

Перед плануванням послідовності проведення внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб рекомендуємо здійснити оцінку стану системи розрахунків за податком, використовуючи для цього тест, наведений у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Тест стану контролю нарахування та сплати ПДФО на підприємстві

Зміст питання	Так	Ні	Немає даних	Примітки
1 Чи дотримуються на підприємстві вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податкового кодексу України, інших нормативних документів, які регламентують порядок організації обліку розрахунків за ПДФО?				
2 Чи виділена окрема посада для бухгалтера, який займається обліком заробітної плати та розрахунків за ПДФО?				
3 Чи застосовується до доходів працівників ПСП при розрахунку сум податкового зобов'язання з ПДФО?				
4 Чи є заяви працівників про застосування ПСП при нарахуванні ПДФО?				
5 Чи вірно застосовані ставки ПДФО до доходів працівників на підприємстві?				
6 Чи вчасно було сплачено ПДФО до бюджету?				
7 Чи вчасно було подано податкову звітність з ПДФО?				

За результатами опрацювання запропонованого тесту оцінки системи внутрішньої перевірки щодо розрахунків за ПДФО аудитор отримує інформацію щодо можливих порушень в сфері організації обліку ПДФО, робить попередні висновки про ступінь довіри до окремих ділянок облікової роботи бухгалтера, визначається з прийомами фактичного та документального контролю, які будуть в подальшому задіяні під час власне процесу аудиту.

Результати отриманого аналізу є підставою для складання плану перевірки. Макаренко А. П., Котова Н. В. [24] наголошують, що план внутрішнього аудиту належить до документів організаційно-методологічного характеру, складається з переліку робіт на основних етапах перевірки та з обов'язковим зазначенням термінів і списку виконавців.

При плануванні внутрішньої перевірки розрахунків з ПДФО у ПП «Рекрафт» рекомендуємо використати план внутрішнього аудиту, наведений у таблиці 3.2 (побудовано на основі аналізу [24], [26]).

Таблиця 3.2 – План внутрішнього аудиту розрахунків за ПДФО на підприємстві

Етапи	Процедури	Виконавці	Терміни виконання
1	2	3	4
Попередній	Ознайомлення із внутрішніми розпорядчими документами з праці та її оплати; перевірка підстав для врахування ПСП, а також наявності заяв працівників щодо застосування ПСП; встановлення достовірності наведення інформації в первинних документах за даними документів організаційно-розпорядчого характеру (наказів про прийняття, переведення, звільнення робітника, надання відпустки, нарахування лікарняних тощо).	ППП виконавця	Дата початку та завершення етапу
Основний	Перевірка первинного, поточного та підсумкового обліку щодо правильності відображення операцій з нарахування та сплати ПДФО до бюджету, зокрема:	ППП виконавця	Дата початку та завершення етапу

Кінець таблиці 3.2

1	2	3	4
	<ul style="list-style-type: none"> – перевірка правомірності та правильності застосування ПСП до доходів працівників; – перевірка розрахованих сум ПДФО в розрізі окремих робітників та в цілому по підприємству; – перевірка своєчасності перерахування сум заборгованості з ПДФО до бюджету; – перевірка своєчасності, повноти складання та подання податкової звітності з ПДФО до контролюючих органів. 		Дата початку та завершення етапу
Заключний	Підготовка кінцевого звіту. Розробка та подання на розгляд керівництву суб'єкта господарювання рекомендацій щодо покращення організації обліку ПДФО та зменшення податкового навантаження на підприємстві.	ППП виконавця	

Як показано у таблиці 3.2, основною метою складання плану внутрішнього аудиту є встановлення переліку процедур, які повинні бути реалізовані під час проведення перевірки, визначення переліку виконавців та строків реалізації кожного з етапів. За результатами здійсненого планування аудиторського завдання складається програма аудиту розрахунків за ПДФО. На відміну від плану, у програмі внутрішнього аудиту за обраним об'єктом дослідження детально в розрізі кожного із завдань зазначаються перелік застосовуваних процедур, використані джерела інформації, критерії якості перевірки та наявності код робочого документу, у якому міститься детальний звіт щодо проведених аудитором робіт для виконання поставленого завдання. Загалом використання посилань на робочі документи дозволяє, з однієї сторони, не перевантажувати програму перевірки, з іншої, – засвідчує обсяг проведених під час аудиту робіт, які дозволили отримати достатню інформацію та зробити висновки щодо якості професійних суджень аудитора.

Рекомендований перелік складових програми внутрішнього аудиту розрахунків з ПДФО у ПП «Рекрафт» наведено у таблиці 3.3 (побудовано на основі аналізу [24], [26]).

Таблиця 3.3 – Програма внутрішнього аудиту розрахунків з ПДФО на підприємстві

Мета і завдання перевірки	Аудиторські докази	Критерії якості*	Код робочого документу	Терміни	Виконавець	Примітки
Перевірка наявності підстав для використання ПСП, зокрема, копій підтверджуючих документів, та заяв працівників про обране місце застосування ПСП для виключення відповідної суми з бази оподаткування	Документи, що підтверджують право працівника на ПСП; заява про обране місце застосування ПСП	А, Б, В, Г	РД-1			
Перевірка правильності обчислення бази оподаткування ПДФО, та правомірності застосування обраних податкових ставок	Розрахункові відомості, довідки бухгалтерії	А, Б, В, Г	РД-2			
Перевірка стану аналітичного обліку розрахунків за ПДФО	Оборотно-сальдові відомості по рахунку 6411	А, Б, В, Г	РД-3			
Перевірка правильності перерахування сум заборгованості до бюджету	Платіжна відомість	А, Б, В, Г	РД-4			
Перевірка правильності складання Податкового розрахунку та додатку 4ДФ до нього	Податковий розрахунок, додатки 4ДФ	А, Б, В, Г, Д	РД-5			
* Критерії якості аудиту: А – наявність; Б – правдивість; В – права та зобов'язання; Г – повнота; Д – розкриття і подання						

Форма і зміст робочих документів розробляються аудитором самостійно, залежно від обсягу інформації, що аналізується. Шаблон документу повинен містити достатню кількість граф для відображення інформації за даними підприємства та аудиторської перевірки, і забезпечити зручність її обробки для підготовки висновків. Так, проводячи перевірку наявності у працівників ПП «Рекрафт» підстав для використання податкової соціальної пільги, пропонуємо аудитору використовувати робочий документ РД-1, форма якого наведена у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Рекомендована форма робочого документу аудитора для перевірки правомірності застосування ПСП (РД-1)

ППП працівника, до заробітної плати якого застосовують ПСП	Підстава для застосування ПСП за ПКУ	Наявність заяви на застосування ПСП	Ставка ПСП, %	Сума ПСП, грн	Примітки

Використання РД-1 дозволяє аудитору виявити всіх працівників, до заробітної плати яких застосовують ПСП, визначити підстави для надання пільг за ПКУ, перевірити наявність заяв працюючих, в яких вони обирають місце роботи для застосування ПСП та ін.

Внутрішній аудит правильності обчислення бази оподаткування ПДФО передбачає перевірку включення всіх видів отриманих працівниками доходів, які підлягають оподаткуванню, а також правомірності застосування обраних податкових ставок. Для виконання поставлених завдань у ППП «Рекрафт» пропонуємо аудитору використовувати робочий документ РД-2, форма якого наведена у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Рекомендована форма робочого документу аудитора для перевірки правильності обчислення бази оподаткування та суми ПДФО (РД-2)

Період	ППП працівника	Наявність підстав для ПСП	За даними підприємства, грн.		За даними перевірки, грн.		Відхилення, грн.	
			Фонд оплати праці	Сума ПДФО	Фонд оплати праці	Сума ПДФО	Фонд оплати праці	Сума ПДФО

Використання РД-2 дозволяє аудитору перевірити порядок включення окремих видів доходів працівників до бази його оподаткування ПДФО, а також правомірність застосування ПСП.

Перевірка стану аналітичного обліку розрахунків за ПДФО передбачає оцінку правильності та повноти відображення інформації щодо заборгованості з ПДФО на обраних підприємством рахунках аналітичного обліку. Об'єктом перевірки у ПП «Рекрафт» за цим напрямом будуть обороти за субрахунком 6411 «Розрахунки з ПДФО». Розроблена та рекомендована аудитору підприємства форма робочого документу РД-3 для проведення перевірки наведена у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Рекомендована форма робочого документу аудитора для перевірки стану аналітичного обліку розрахунків за ПДФО (РД-3)

Період	Номер розрахункової відомості	Рахунок для відображення суми заборгованості за ПДФО		Наявність невідповідностей у використовуваних субрахунках (+/-)	Примітки
		За даними підприємства	За даними перевірки		

Податковим кодексом України, а саме пп. 168.1.2 ст. 168 нормативного документу чітко встановлено, що сплата ПДФО податковим агентом відбувається одночасно із перерахуванням належної до виплати суми грошових коштів на рахунок працівника підприємства. Виходячи з обумовленого, перевірка правильності перерахування сум заборгованості до бюджету у ПП «Рекрафт» повинна бути спрямована на вивченні повноти перерахування податку та дотримання граничних термінів його сплати.

Розроблена та рекомендована аудитору підприємства форма робочого документу РД-4 для проведення перевірки правильності перерахування сум заборгованості з ПДФО до бюджету наведена у таблиці 3.7.

Завершальним, але не менш важливим етапом внутрішнього аудиту є встановлення достовірності наведеної інформації у податковій звітності з ПДФО, зокрема, перевірка правильності складання Податкового розрахунку та додатку 4ДФ до нього.

Загалом, проведені дослідження показали важливість створення системи внутрішнього аудиту розрахунків за ПДФО на підприємстві. Довіра контрагентів та потенційних інвесторів до інформації, яка забезпечується системою внутрішнього аудиту, дозволить ПП «Рекрафт» побудувати взаємодію з ними на якісно новій основі, що базується на підготовці достовірної інформації про діяльність суб'єкта господарювання. Використання контролюючими органами результатів перевірки внутрішнього аудитора дозволяє суттєво скоротити перелік процедур контролю, та зменшити час на її проведення. Сума утриманого ПДФО не лише впливає на показник отриманих доходів працівників, але й визначає величину зобов'язань за цим податком, тому на підприємстві повинна існувати дієва система його перевірки.

3.2 Рекомендації щодо організації і проведення перерахунку ПДФО на підприємстві

Сутність перерахунку податку на доходи фізичних осіб полягає в перевірці суми нарахованого податку і, як наслідок, можливості виправлення помилок, пов'язаних з його розрахунком і сплатою за попередні періоди. Результатом перерахунку ПДФО на підприємстві може бути виявлення факту його переплати або недоплати за досліджуваний період. Проведення заходів з перерахунку ПДФО допомагає суб'єкту господарювання своєчасно виявити помилки, які могли бути здійснені при нарахуванні чи сплаті податку і, як наслідок, допомогти підприємству уникнути застосування штрафних санкцій з боку контролюючих органів.

Податковим кодексом України передбачено два види перерахунку податку на доходи фізичних осіб – обов'язковий та добровільний. Об'єкти перерахунку, умови і терміни його обов'язкового застосування встановлені у пп. 169.4.2 ст. 169 ПКУ, зокрема, визначено, що податковий агент зобов'язаний

провести перерахунок суми доходів, які були нараховані платнику податку у формі заробітної плати, а також суми наданої йому ПСП [3]. Це означає, що обов'язковий перерахунок здійснюють всі суб'єкти господарювання, і стосується він не лише ПДФО, але й сум нарахованої заробітної плати найманих працівників. Умови проведення обов'язкового перерахунку податку на доходи фізичних осіб на підприємстві наведено на рисунку 3.2 (побудовано за [3]).

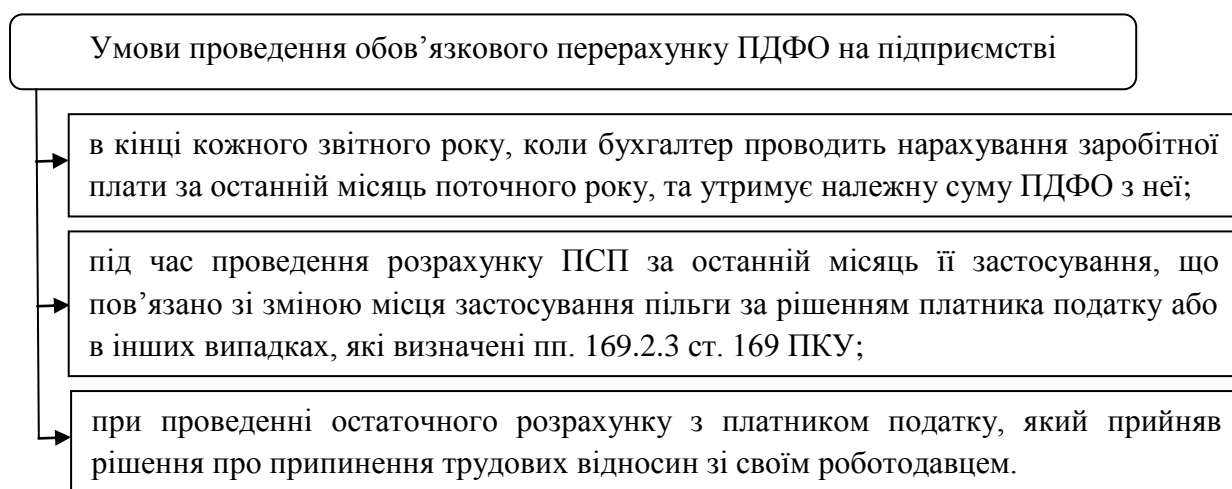

Рисунок 3.2 – Умови проведення обов'язкового перерахунку ПДФО на підприємстві

Омельницька З. у роботі [29] звертає увагу на пп. 169.3.4 ст. 169 ПКУ, відповідно до якого у випадку звільнення з роботи платника податків, якому надавалася ПСП, то він має право на її отримання і в місяці звільнення. Відповідно, щодо доходів такого працівника також обов'язково повинен бути зроблений перерахунок.

Як було відмічено вище, обов'язковий перерахунок проводять лише щодо доходів працівника у вигляді заробітної плати (ознака доходу – 101 у додатку 4ДФ до Податкового розрахунку). Відповідно до пп. 14.1.48 ПКУ, для цілей розділу IV «Податок на доходи фізичних осіб» нормативного документу, поняття заробітна плата включає основну та додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні й компенсаційні виплати, які надаються платнику

податку у зв'язку з виникненням відносин трудового найму [3].

Онищенко В. у роботі [30] наголошує, що для з'ясування переліку виплат, які для цілей дослідження належать до доходів працівника у вигляді заробітної плати, використовується Інструкція зі статистики заробітної плати [5] (далі – Інструкція № 5), але її слід використовувати з урахуванням вимог Податкового кодексу України. Наприклад, відповідно до пп. 169.4.1 ПКУ сума нарахованої працівнику допомоги з тимчасової непрацездатності також потрапляє до перерахунку, та за ПКУ прирівнюється до трудових доходів, хоча за Інструкцією № 5 до заробітної плати не належить. Подібна ситуація, як відмічає дослідник, стосується і дивідендів за привілейованими акціями, величина яких відповідно до пп. 170.5.3 ПКУ є складовою трудових доходів робітника [3].

На відміну від обов'язкового, добровільний перерахунок проводиться за наказом керівника, і може стосуватись не лише доходів працівника у вигляді заробітної плати (ознака доходу 101 у додатку 4ДФ до Податкового розрахунку), але й інших доходів, які нараховуються найманій фізичній особі, наприклад, у формі орендної плати (ознаки доходу «106» – земельні паї, «195» – земельні ділянки сільськогосподарського призначення, «127» – рухоме майно та ін.). Тобто керівник підприємства може прийняти рішення про проведення добровільного перерахунку ПДФО всіх видів доходів, які декларуються у додатку 4ДФ до Податкового розрахунку, та у відповідності до потреб отримання результатів встановити терміни його реалізації.

Погоджуємось з Онищенко В. [30], що перерахунок податку в обов'язковому порядку проводиться на підприємстві в розрізі всіх працівників, незалежно від отримання їх права на використання податкової соціальної пільги для зменшення бази оподаткування ПДФО. Такий підхід, на думку дослідника, є цілком правильним та обумовлений можливістю виникнення недоплати чи переплати щодо податку за рахунок особливостей його нарахування, зокрема:

- 1) ПКУ чітко регламентовано необхідність розподілу лікарняних та

відпускних в розрізі місяців, до яких вони відносяться. На практиці досить часто виникає ситуація, коли обумовлені види доходів нараховуються і виплачуються в одному місяці, але стосуються двох і більше суміжних місяців, що впливає на порядок застосування ПСП в цьому звітному періоді;

2) особливості оподаткування авансу працівників. Можливе виникнення ситуацій переплати чи недоплати ПДФО при виплаті авансу працівникові, та неможливості його коригування в другій половині місяця (наприклад, працівник терміново з особистих причин пішов у відпустку за власний рахунок тощо);

3) надміру сплачені відпускні – питання виникає у випадку незапланованого звільнення працівника, та необхідності проведення остаточних розрахунків з ним.

Перерахунок ПДФО проводиться у робочій таблиці відповідно до наведеного на рисунку 3.3 алгоритм (побудовано за [3], [29], [30]).

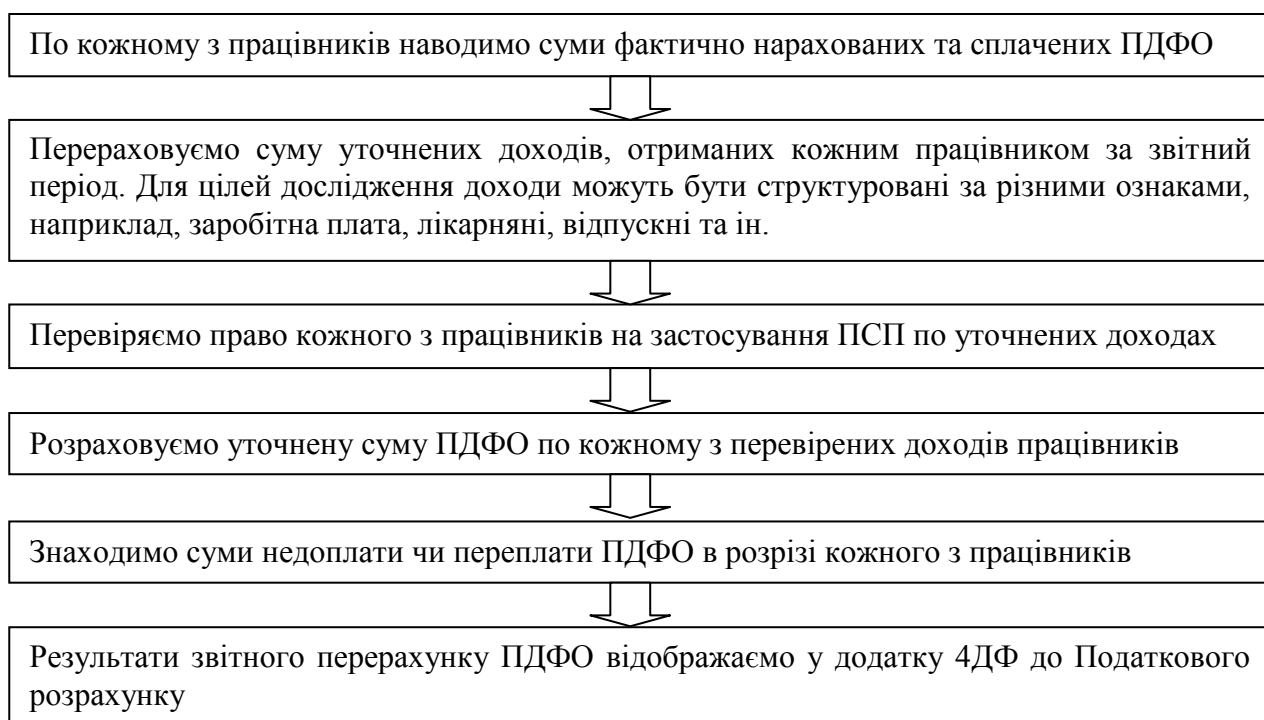

Рисунок 3.3 – Алгоритм перерахунку ПДФО на підприємстві

За результатами проведеного перерахунку бухгалтер складає довідку, яка є підставою для здійснення коригувань в системі бухгалтерського обліку.

Так, на суму виявленої недоплати ПДФО проводяться додаткові утримання із заробітної плати, для цього складається проведення: дебет 661 кредит 6411; на суму переплати це проведення коригується методом «сторно».

У випадку, якщо величини місячного доходу не вистачає для врегулювання різниць, то коригування суми ПДФО проводиться в наступному звітному періоді. Онищенко В. у роботі [30] наголошує, що утримувати ПДФО із заробітної плати працівника через перерахунок податку слід з урахуванням вимог ст. 128 Кодексу законів про працю: загальна сума відрахувань не повинна перевищувати 20% заробітної плати до видачі при кожній її виплаті, і лише в окремих випадках, які передбачені законодавством або при наявності кількох виконавчих листів, – до 50% [2].

Результати проведеного перерахунку ПДФО повинні також бути відображені у додатку 4ДФ до Податкового розрахунку, проте окремих граф для цього у звітності немає. Результати перерахунку податку відображаються у звітності за той період, коли ми його проводили, наприклад, у випадку річного обов'язкового перерахунку мова йтиме про IV квартал. Порядок відображення перерахунку податку на доходи фізичних осіб у податковій звітності наступний:

1) у випадку виявленої недоплати податку на цю суму збільшують графи 4 і 4а у додатку 4ДФ до Податкового розрахунку;

2) встановлена сума переплати ПДФО відображається зменшенням сум у графах 4 і 4а додатку 4ДФ до Податкового розрахунку. Можлива ситуація, коли за рахунок зменшення ПДФО у графі 4а виникає від'ємне значення, тобто суми нарахованого податку у звітному місяці недостатньо для проведення коригувань. У цьому випадку від'ємне значення не наводиться, ставимо «нуль», а проведення коригувань переносимо на наступні звітні періоди.

3) у графах 3 і 3а відображаємо суму фактично нарахованого і виплаченого доходу за період, у якому проводився перерахунок, тобто коригування ПДФО на величину отриманого працівниками доходу не впливає. Дохід зменшується лише у випадку, якщо він був нарахований працівнику

неправильно, що було виявлено за результатами проведеної обов'язкової чи добровільної перевірки податку.

Чинним законодавством, зокрема, Податковим кодексом України, не передбачено прямої відповідальності за не проведення перерахунку ПДФО на підприємстві. Водночас вона може настати як результат недоплати податку у випадку його виявлення під час податкової перевірки, і стати підставою для нарахування штрафів, зокрема:

- за подання Податкового розрахунку, який містить недостовірні відомості або помилки – 1020 грн. (встановлено пп. 119.1 ст. 119 ПКУ);
- повторне порушення, яке трапилось протягом року, – 2040 грн.;
- за суму недоплаченого ПДФО – 10% від суми податку, який підлягав сплаті (ст. 1251 ПКУ) [3].

Загалом, дослідження показали, що проведення перерахунку податку на доходи фізичних осіб є важливим елементом внутрішнього контролю правильності здійснення податкових розрахунків, та допомагає виявити можливі неточності в системі бухгалтерського обліку. Проаналізований у роботі алгоритм перевірки є нескладним, та може бути легко реалізований підприємством незалежно від його розмірів, чисельності працівників чи організаційно-правової форми. Водночас його проведення дозволяє суб'єктам господарювання уникнути можливих помилок, та в подальшому – стати об'єктом податкової перевірки.

Оскільки перерахунок податку не залежить від права працівника на використання податкової соціальної пільги для зменшення бази оподаткування ПДФО, бухгалтер може використати цей інструмент по відношенню до всіх працівників та видів їх доходів, які відображаються в додатку 4ДФ до Податкового розрахунку. Саме тому й передбачено його використання в обов'язковому (для доходів у формі заробітної плати в кінці звітнього року) та добровільному (для трудових та інших видів доходів за наказом керівника) порядку.

3.3 Шляхи удосконалення діючої системи управління податковим навантаженням у ПП «Рекрафт»

Розрахунок податкового навантаження є важливою складовою фінансової стратегії розвитку підприємства, та одним з важелів управління його доходами. Від величини податків, які сплачує підприємство, залежить і вибір методів та доступних інструментів для подальшого розвитку. Саме тому суб'єкти господарювання здійснюють планування податкових витрат, проводять оцінку їх впливу на витратну складову діяльності суб'єкта господарювання, та працюють над пошуком шляхів їх зменшення.

У вітчизняній науковій думці для позначення сукупності способів та методів зниження розміру податкового навантаження шляхом застосування цілеспрямованих правомірних дій платника податків використовують термін «оптимізація податкового навантаження». Погоджуємось з Носко Т. А., Співак С. М. [28], що основною відмінністю термінів «оптимізації податків» та «ухилення від сплати податків» чи «уникнення податків» є використання платником дозволених чинним законодавством методів зниження суми податкових платежів, наприклад, використання наданих законодавством пільг, податкових звільнень та інших законних преференцій. Виходячи з обумовленого, вчинення таких дій суб'єктом господарювання не вважається податковим правопорушенням чи злочином, відповідно, не є об'єктом накладання фінансових санкцій, нарахування пені чи здійснення інших дій по відношенню до платника податку.

Швець Ю. О., Завальнюк А. О. [43], проводячи оцінку впливу податків на діяльність підприємства, дійшли цілком логічного висновку, що діюча сьогодні система оподаткування здатна коригувати практично всі напрями діяльності суб'єкта господарювання. Характеристика та форма впливу окремих видів податків на фінансово-господарську діяльність підприємства показані у таблиці 3.9 (побудовано за [43]).

Таблиця 3.9 – Оцінка впливу окремих видів податків та фінансово-господарську діяльність підприємства

Вид податку	Характеристика впливу	Форма впливу
Податок на додану вартість	Характер впливу залежить від сфери діяльності суб'єкта господарювання, продукту, який пропонується споживачам, фінансової спроможності покупців. Справляє негативний вплив на діяльність підприємства у випадку встановлення високих ставок податку, оскільки автоматично призводить до збільшення реалізаційної вартості	– Інструмент коригування вартості ресурсів та продукції; – спосіб обмеження купівельної спроможності споживачів; – фактор обмеження обсягів виготовлення та реалізації продукції; – джерело тимчасового відволікання оборотних коштів.
Акцизний податок	Здійснюють непрямий вплив, оскільки безпосередньо включаються до вартості реалізованої продукції підприємства та відшкодовуються покупцями.	
Мито і митні платежі		
Податки, які включаються до витрат на виробництво	Справляють непрямий вплив, оскільки сплачуються кінцевими споживачами реалізованої продукції.	Призводять до збільшення витрат на виробництво і, як наслідок, собівартості реалізованої продукції.
Єдиний соціальний внесок		Сприяють збільшенню витрат підприємства; антимотиваційна функція щодо підвищення заробітної плати працівників.
Податок на доходи фізичних осіб	Здійснюють непрямий вплив, оскільки безпосередньо утримуються із заробітної плати працівників	Діюча система оподаткування ПДФО не стимулює до підвищення заробітної плати
Податок на прибуток підприємств	Допомагає оцінити виробничі можливості суб'єкта господарювання, визначає вектори його розвитку та політику щодо оновлення основних засобів	Пряма залежність між величиною нарахованого податку та витратами на оновлення основних засобів

Проведені у таблиці 3.9 дослідження показують, що хоча податок на доходи фізичних осіб прямо не впливає на базу оподаткування доходів суб'єкта господарювання, і по відношенню до цього податку він виступає як податковий агент, але особливості нарахування та утримання ПДФО справляють суттєвий вплив на побудову системи оподаткування підприємством.

У працях вітчизняних науковців зустрічаємо відмінні підходи до оцінювання рівня податкового навантаження на підприємство, та ролі ПДФО в оптимізації цих процесів. Наприклад, Оришин Т. М. у роботі [31] для вивчення рівня податкового тиску пропонує проводити розрахунок набору коефіцієнтів, які характеризують взаємозв'язок між величиною проведених податкових відрахувань та результативними показниками діяльності підприємства, зокрема, це такі показники, як податковіддача доходів, податковіддача витрат, податковіддача активів, податковіддача прибутку, коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції та ін.

Швець Ю. О., Завальнюк А. О. [43] рекомендують проводити оцінку податкового навантаження на підприємстві за допомогою абсолютних та відносних показників. До абсолютних показників науковці відносять суми всіх податків і зборів, що сплачуються до бюджету протягом досліджуваного періоду. Водночас дослідники погоджуються, що виключно аналіз податкового тиску через динаміку абсолютних показників не дозволяє об'єктивно провести оцінку ступеня впливу сукупності нарахованих податків і зборів на результати діяльності суб'єкта господарювання. Тому для визначення рівня податкового тиску Швець Ю. О., Завальнюк А. О. поряд із абсолютними показниками рекомендують також розраховувати відносні показники податкового тиску, за допомогою яких можна проаналізувати структуру загального податкового тиску на підприємство, провести оцінку зовнішніх та внутрішніх аналітичних коефіцієнтів податкового тиску.

Федишин Н. І. [40] на основі вивчення зарубіжного досвіду пропонує виокремити п'ять послідовних етапів аналізу податкового навантаження суб'єкта господарювання. Зокрема, на першому, початковому, етапі аналізу проводиться розрахунок динаміки та структури всіх видів податкових відрахувань суб'єкта господарювання до бюджетів різних рівнів. На другому етапі аналізу податкового навантаження проводять оцінку рівня оподаткування підприємства без врахування величини непрямих податків, а також податків, щодо яких суб'єкт господарювання є податковим агентом.

Рівень оподаткування підприємства із врахуванням виключених на попередньому етапі податків науковець пропонує розраховувати на третьому етапі аналізу його податкового навантаження. На наступному, четвертому етапі з метою більш детального аналізу податкової системи підприємства всі сплачувані ним податки групують в залежності від джерел сплати.

П'ятий, завершальний етап аналізу передбачає розрахунок сукупності показників, які в комплексі здатні охарактеризувати рівень податкового навантаження на підприємстві в цілому, а також такі часткові, але досить важливі показники, такі як: податкомісткість продукції, доходів, витрат, прибутку і окремих видів діяльності підприємства.

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що вітчизняні науковці зазвичай для оцінки податкового навантаження на підприємстві використовують коефіцієнтний метод, та цілком одностайні в думці, що потрібно не лише проводити загальну оцінку стану податкового планування на підприємстві, але й проводити аналіз впливу окремих видів податків на результативні показники діяльності суб'єкта господарювання.

ПДФО як складова податкової системи підприємства та елемент податкової оптимізації також є об'єктом дослідження у працях вітчизняних науковців, причому не лише в складі загальних показників, але й як важливий окремий елемент планування податків. У таблиці 3.10 наведено перелік показників, які, на нашу думку, дозволяють охарактеризувати рівень податкового навантаження на підприємстві, та враховують політику щодо нарахування і сплати ПДФО (побудовано за [31], [43]).

Отримання якісної інформації потребує проведення аналізу розглянутих показників за кілька звітних періодів, адже тільки шляхом порівняння можна отримати дані щодо зростання чи зменшення рівня податкового тиску на суб'єкт господарювання. І лише в залежності від отриманих результатів повинні бути обрані ті методи та інструменти податкового планування, які сприятимуть оптимізації податкового навантаження та не стримуватимуть прагнення підприємства до реалізації відтворювальних процесів.

Таблиця 3.10 – Показники рівня податкового навантаження на підприємство

Показник	Методика розрахунку	Економічний зміст показника
Загальні показники оцінки рівня податкового навантаження		
Загальна ставка податку	Відношення загального обсягу податкових нарахувань до бази оподаткування	Дозволяють оцінити питому вагу податкових платежів по відношенню до об'єкта оподаткування
Коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції	Відношення загальних податкових платежів до виручки від реалізації продукції	Показують взаємозв'язок між величиною податкових платежів та обсягами виручки від реалізації продукції
Податковіддача доходів	Відношення загальних податкових платежів до величини отриманих доходів підприємства	Встановлюють залежність між здійсненими податковими платежами та обсягами отриманих доходів в цілому по підприємству
Податковіддача витрат	Відношення загальних податкових платежів до величини понесених витрат суб'єкта господарювання	Характеризують співвідношення між величиною нарахованих податків та фактичними витратами суб'єкта господарювання за звітний період
Податковіддача прибутку	Відношення загальних податкових платежів до величини отриманого прибутку	Показують взаємозв'язки між обраною системою оподаткування та рівнем прибутковості підприємства
Податковіддача активів	Відношення загальних податкових платежів до величини активів підприємства	Встановлюють залежність між обсягами податкових платежів та приростом ресурсів суб'єкта господарювання
Часткові показники, які враховують політику підприємства щодо нарахування ПДФО		
Ефективна ставка оподаткування доходів фізичних осіб	Відношення величини податку на доходи фізичних осіб до загального фонду оплати праці на підприємстві	Дозволяє оцінити ступінь навантаження ПДФО на фонд оплати праці на підприємстві
Ефективна ставка оподаткування трудових ресурсів	Відношення всієї величини податкового навантаження на доходи працівників до загального фонду оплати праці	Встановлює загальну величину податкового навантаження на трудові доходи працівників підприємства
Коефіцієнт податкового навантаження витрат із ПДФО	Відношення величини ПДФО до загальних витрат суб'єкта господарювання	Показує співвідношення між величиною утримань з ПДФО та загальними витратами суб'єкта господарювання

На думку Оришин Т.М. [32], сучасний механізм оптимізації оподаткування підприємств потрібно розглядати в розрізі двох складових – економічної і організаційної. Науковець відмічає, що реалізація економічної складової дозволяє покращити податкове навантаження шляхом використання податкових пільг та інших законно дозволених способів мінімізації податкових платежів, що досягається завдяки податковому плануванню. Що стосується організаційної складової, то вона пов'язана з вибором альтернативних видів сплати податків у відповідності до обраної системи оподаткування, та дозволяє оптимізувати податкове навантаження з врахуванням потреб встановленого бюджету та можливостей підприємства.

Водночас, який би варіант оптимізації для себе не обрало підприємство, в практичному вимірі базовим інструментом перегляду механізму оподаткування є податкове планування. Саме тому суб'єкт господарювання повинен реалізувати дієву систему вибіркового податкового контролю, яка б проводила аналіз динаміки окремих видів податків та проводила оцінку чинників у випадку їх зростання.

Погоджуємось із Швець Ю. О., Завальнюк А. О. [43], що організація та проведення робіт із впровадження внутрішнього податкового контролю на підприємстві не вимагає створення складного дослідного апарату, в основному використовують: інформаційно-правові бази даних для вивчення діючого законодавства; листи і роз'яснення ДФС України чи територіальних податкових інспекцій; спеціальну літературу; рекомендації аудитора та ін. Виходячи з обумовленого, науковці пропонують звернути увагу керівників підприємств на дієві, на їх думку, способи оптимізації податкового навантаження, які зображено на рисунку 3.4 (побудовано за [43]).

Загалом, можна зробити висновок, що ефективне податкове планування суб'єкта господарювання дозволяє обрати найбільш дієві методи і засоби реалізації податкової політики щодо окремих податків, спрогнозувати суму майбутніх податкових платежів та, як наслідок, зменшити податкове навантаження на підприємство.

Рисунок 3.4 – Аналіз способів зниження податкового навантаження на підприємстві

Погоджуємось з Орищин Т.М. [32], що важливе значення при плануванні майбутній податкових витрат носить змінний характер фонду оплати праці, і відповідно, сума нарахованого ПДФО. Проводячи розрахунок планової величини податку, потрібно враховувати розмір затвердженої в країні мінімальної заробітної плати, середньозважену величину оплати праці на підприємстві за попередні періоди, динаміку кількості працівників, кадрові структурні зрушення щодо штатних працівників на перспективу, наявність пільг в оподаткуванні тощо. Безумовно, високі ставки оподаткування доходів фізичних осіб суттєво стримують легалізацію працевлаштування та доходів громадян, збільшують витрати суб'єкта господарювання, негативно впливають на формування його цінової політики та призводять до втрати конкурентоспроможності не лише на міжнародному, але й вітчизняному ринках.

Загалом, розглянуті у роботі підходи щодо управління податковим навантаженням засвідчили необхідність врахування характеру впливу кожного з податків, у тому числі й ПДФО, на його можливості щодо оптимізації податкової політики та побудови оптимальної системи податкового планування на підприємстві.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі проведено дослідження складових обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб. Систематизація отриманих результатів дозволила зробити наступні висновки:

– проведено дослідження еволюції системи оподаткування в Україні та визначено роль ПДФО як одного з головних бюджетоутворюючих складових взаємодії влади і суспільства. Узагальнено підходи вітчизняних науковців до виділення ключових характеристик податку, визначено основоположні принципи його функціонування, встановлено перелік об'єктів оподаткування ПДФО. Доведено, що лише довіра населення до податкової системи здатна забезпечити свідому сплату податків та відкритість до співпраці з фіскальними органами;

– визначено складові нормативно-правового регулювання обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб, зокрема, встановлено перелік платників податку; розглянуто види доходів, які включаються до складу загального оподаткованого місячного (річного) доходу платника ПДФО; узагальнено порядок застосування ставок податку по відношенню до окремих видів доходів громадян. Зроблено висновок, що в Україні існує доволі розширений перелік нормативних документів, які стосуються окремих аспектів організації обліку та адміністрування ПДФО, та здатні забезпечити високий рівень прозорості в системі розрахунків з контролюючими органами;

– проведено вивчення зарубіжного досвіду адміністрування податку на доходи фізичних осіб, зокрема, встановлено, що в економічно розвинених країнах оподаткування доходів фізичних осіб є головним фіскальним інструментом, який в основному застосовується по відношенню до заможних громадян. Що стосується малозабезпечених верств населення, то вони або взагалі не сплачують цього податку, або ж розмір його стягнення є дуже незначним. Проведено порівняльний аналіз спільних та відмінних рис механізмів адміністрування та сплати ПДФО в Україні та країнах ЄС.

Здійснено оцінку можливостей імплементації зарубіжного досвіду для зменшення рівня податкового навантаження на доходи громадян в Україні;

– проведені дослідження ПП «Рекрафт» свідчать про погіршення його діяльності у 2023 році порівняно з 2022 роком, що знайшло відображення в негативній динаміці проаналізованих техніко-економічних показників, нерівномірному зростанні прибутковості суб'єкта господарювання, низькій диверсифікованості його доходів та погіршенні більшості з розрахованих показників ділової активності. В роботі було зроблено акцент на важливості реалізації комплексу заходів, які спрямовані на зменшення залежності ПП «Рекрафт» від зовнішніх короткострокових джерел формування ресурсів, а також оцінці можливостей пошуку інших джерел доходності;

– здійснено оцінку складових організації обліку податку на доходи фізичних осіб на підприємстві, зокрема, встановлено фактори, які визначають умови організації обліку розрахунків за ПДФО, узагальнено перелік основних облікових документів, які є підставою для визначення сум загального оподаткованого доходу у суб'єкта господарювання, розглянуто умови та порядок застосування податкової соціальної пільги, сформовано складові механізми нарахування і сплати ПДФО у ПП «Рекрафт»;

– визначено порядок адміністрування податку на доходи фізичних осіб та встановлено механізм його реалізації на підприємстві; розглянуто порядок складання і подання до контролюючих органів Податкового розрахунку та додатків до нього. Узагальнено особливості застосування ПДФО до окремих видів доходів працівників, зокрема таких, що отримані у не грошовій формі. Розглянуто форми та інструменти проведення податкової перевірки податку та порядок доведення її результатів до керівництва підприємства; узагальнено види відповідальності за допущені помилки під час формування податкової звітності з ПДФО;

– обґрунтовано важливість організації і проведення внутрішнього аудиту податку на доходи фізичних осіб у ПП «Рекрафт». Сформовано перелік критеріїв оцінки ефективності внутрішнього аудиту ПДФО у ПП «Рекрафт», узагальнено

перелік джерел інформації для проведення перевірки. Розроблено план та програму внутрішнього аудиту розрахунків за податком на доходи фізичних осіб на підприємстві. Зроблено висновок, що довіра контрагентів та потенційних інвесторів до інформації, яка забезпечується системою внутрішнього аудиту, дозволить ПП «Рекрафт» побудувати взаємодію з ними на якісно новій основі, що базується на підготовці достовірної інформації про діяльність суб'єкта господарювання;

– підготовлено рекомендації щодо організації і проведення перерахунку ПДФО на підприємстві, зокрема, встановлено умови проведення обов'язкового та добровільного перерахунку податку, та побудовано алгоритм їх реалізації у ПП «Рекрафт»;

– визначено удосконалення діючої системи управління податковим навантаженням на підприємстві, зокрема, на підставі аналізу впливу окремих видів податків та фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання сформовано перелік показників для оцінки рівня податкового навантаження. Зроблено висновок, що ефективне податкове планування суб'єкта господарювання дозволяє обрати найбільш дієві методи і засоби реалізації податкової політики щодо окремих податків, у тому числі й щодо податку на доходи фізичних осіб.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1 Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс (№ 2456-VI) : [прийнято Верховною Радою України 08.07.2010] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.11.2024).

2 Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] : кодекс [прийнято Верховною Радою 10 грудня 1971 р.] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.11.2024).

3 Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс (№ 2755-VI) : [прийнято Верховною Радою України 02.12.2010] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 19.10.2024).

4 Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : закон (№ 996-XIV) : [прийнято Верховною Радою України 16.07.1999] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.11.2024).

5 Інструкція зі статистики заробітної плати [Електронний ресурс] : інструкція (№ 5) : [затверджено наказом Держкомстату України 13.01.04] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.11.2024).

6 Інструкція щодо заповнення податкової декларації про майновий стан і доходи [Електронний ресурс] : інструкція (№ 859) [затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02.10.2015] // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2024).

7 Інструкція щодо застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і

організацій [Електронний ресурс] : інструкція (№ 291) [затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999] // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2024).

8 Методика проведення перевірки достовірності, повноти нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та військового збору [Електронний ресурс] : методика (№ 322) : [затверджено Державною податковою службою України 04.05.2023] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.11.2024).

9 План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : план рахунків (№ 291) [затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999] // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2024).

10 Порядок заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску [Електронний ресурс] : порядок (№ 4) [затверджено наказом Міністерства фінансів України від 13.01.2015] // Офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.11.2024).

11 Порядок подання документів для застосування податкової соціальної пільги [Електронний ресурс] : порядок (№ 1227) : [затверджено постановою Кабінету Міністрів України 29.12.10] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.11.2024).

12 Артюх О. В., Матвійчук Ю. Ю. Актуальні проблеми оподаткування доходів фізичних осіб: національний та міжнародний досвід // Вісник Херсонського національного технічного університету. – 2022. – № 3 (82). – С. 83-89.

13 Безкровний О. В., Одновол Б. Л. Податковий контроль нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб [Електронний ресурс] // Приазовський економічний вісник : електронний науковий журнал. – 2021. – Випуск 2 (25). – С. 159-163. – Режим доступу: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2021/2_25_ukr/30.pdf (дата звернення: 11.11.2024).

14 Березовська С. В. Податок на доходи фізичних осіб із заробітної плати в Україні: сутність, недоліки та шляхи їх усунення // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2018. – № 5. – С. 50-54.

15 Бригінець О. О., Невзоров І. В. Порівняльна характеристика вітчизняного та зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання податку на доходи фізичних осіб в умовах розбудови інформаційного суспільства // Економіка. Фінанси. Право. – 2021. – № 9 (1). – С. 5-7.

16 Божанова О. В., Петрова Л. В. Реформування податку з доходу фізичних осіб: сучасний стан та перспективи // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2020. – № 2. – С. 65-74.

17 Буркова Л. А., Архипенко С. В., Шепелюк В. А. Податок на доходи фізичних осіб та оподаткування суб'єктів господарювання як інструменти соціальної політики та сталого розвитку [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2023. – № 5. – Режим доступу: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1588> (дата звернення: 19.11.2024).

18 Дуб А. Р. Трансформація адміністрування податку з доходів фізичних осіб: світовий досвід і можливості для України // Фінанси України. – 2018. – № 5. – С. 80-93.

19 Дулік Т. О., Александрюк Т. Ю. Сучасна система органів управління оподаткуванням в Україні та її роль у процесі формування доходів бюджетів держави // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2015. – № 1. – С. 144-153.

20 Дутова Н. В., Лесік Є. С. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн // Економіка і організація управління. – 2019. – Вип. 1. – С. 43-52.

21 Жебчук Л. Л. Податок з доходів фізичних осіб: зарубіжний досвід та вітчизняна практика // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2012. – Вип. 3. – С. 278-283.

22 Заяць О. І., Теплова Л. І. Диференціація ставок ПДФО в країнах-членах ЄС // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2022. – Випуск 42. – С. 59-63.

23 Іванюк В. Податкові преференції при оподаткуванні доходів фізичних осіб: орієнтири удосконалення [Електронний ресурс] // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. – 2018. – № 4. – С. 52-66. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VAPSV_2018_4_8 (дата звернення: 14.11.2024).

24 Кміть В. М., Кувіков О. С. Особливості справляння податків із доходів фізичних осіб в Україні // Причорноморські економічні студії. – 2019. – Вип. 47(2). – С. 84-91.

25 Кміть В. М., Лазунда А. В. Перспективи і напрями вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб із використанням зарубіжного досвіду // Інфраструктура ринку. – 2019. – Випуск 37. – С. 575-583.

26 Кучеркова С. О. Окремі аспекти податку на доходи фізичних осіб [Електронний ресурс] // Галицький економічний вісник. – 2021. – № 6. – С. 16-24. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2021_6_4 (дата звернення: 14.11.2024).

27 Литвинчук І. В., Бурківська Н. М. Податковий контроль: напрями удосконалення [Електронний ресурс] // Вісник Житомирського державного технічного університету. – 2019. – № 2. – Режим доступу: <http://www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/> (дата звернення: 14.11.2024).

28 Лободіна З. М. Шляхи посилення фіскальної та регулюючої функцій податку на доходи фізичних осіб // Галицький економічний вісник. – 2020. – № 1. – С. 142-151.

29 Логвіновська С. І. Механізм справляння податку на доходи фізичних осіб в умовах воєнного стану [Електронний ресурс] // Економіка та

суспільство. – 2023. – № 56. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3101> (дата звернення: 18.10.2024).

30 Лопатовський В. Г., Вакулова В. О. Особливості подачі звітності з податку на доходи фізичних осіб та єдиного соціального внеску // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – № 1. – С. 85-88.

31 Лютий І. О., Іванюк В. Е. Оподаткування доходів фізичних осіб та місцеві фінанси: суперечності й перспективи їх розв'язання // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2018. – Вип. 1. – С. 53-60.

32 Макаренко А. П., Котова Н. В. Удосконалення обліку і контролю оподаткування та сплати ЄСВ та ПДФО із заробітної плати працівників суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2020. – № 12. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2020/9.pdf (дата звернення: 16.11.2024).

33 Мармуль Л. О., Перчук О. В., Яценко І. М. Методичні особливості обліку та адміністрування податку на доходи фізичних осіб // Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – № 9. – С. 33-38.

34 Мартинюк Г. П. Теоретичні аспекти системи оподаткування доходів фізичних осіб // Бізнес Інформ. – 2019. – № 2. – С. 396-401.

35 Масленніков Є. І., Гусєв А. О. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: поточний стан та шляхи реформування // Причорноморські економічні студії. – 2020. – Вип. 57. – С. 47-50.

36 Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Терещенко Н. М. Удосконалення обліку, оподаткування та контролю ЄСВ та ПДФО для поліпшення виробничого обліку, стратегічного управлінського обліку, податкової та фінансової звітності в умовах переходу на міжнародні стандарти зарубіжних країн // Інвестиції: практика та досвід. – 2023. – № 24. – С. 78-83.

37 Недоступ К. К. Щодо змісту законодавчо закріпленого визначення поняття «податковий агент» // Юридичний науковий електронний журнал. –

2021. – № 6. – С. 145–147.

38 Носко Т. А., Співак С. М. Оптимізація податкового навантаження підприємства // Актуальні задачі сучасних технологій : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів. – м. Тернопіль, 24-25 листопада 2021 року. – С. 107-107.

39 Омельницька З. Перерахунок ПДФО [Електронний ресурс] // Баланс: практичне керівництво. – 2018. – Режим доступу: <https://balance.ua/files/global/PR-12-p23-26-UA.pdf> (дата звернення: 24.11.2024).

40 Онищенко В. Річний перерахунок ПДФО [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://buhplatforma.com.ua/article/7958-rchniy-pererahunok-pdfo> (дата звернення: 22.11.2024).

41 Орищин Т. М. Оптимізація податкового навантаження підприємства: теоретичний та методичний аспекти // Економіка та держава. – 2019. – № 4. – С. 58-62.

42 Орищин Т. М. Напрями оптимізації податкового навантаження підприємств в контексті податкового планування // Економіка та суспільство. – 2021. – № 25. – С. 1-7.

43 Пархоменко-Цироцяниц С. В. Податок з доходів фізичних осіб у системі податків України // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (керівник авт. кол.), Л. І. Кормич (ред.), М. А. Польовий (відп. секр.) [та ін.] ; ОНЮО, Південноукр. центр гендер. проблем. – Одеса, 2009. – Вип. 36. – С. 101-109.

44 Плахтій Т. Ф. Податкова знижка з податку на доходи фізичних осіб: порядок застосування та документальне підтвердження // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2018. – № 3. – С. 125-143.

45 Пономаренко О. Г. Можливості удосконалення обліку та аудиту справляння податку на доходи фізичних осіб // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2020. – № 2. – С. 93–99.

46 Пугаченко О. Б., Фоміна Т. В. Організація обліку розрахунків за податком на доходи фізичних осіб у закладах охорони здоров'я [Електронний

ресурс] // Економіка та суспільство. – 2024. – № 64. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4347> (дата звернення: 18.11.2024).

47 Сидорук Р. А. Правовий статус податкових агентів // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. – № 14, т. 1. – С. 79–82.

48 Слободянюк Н. О., Коніна М. О. Проблеми формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації // Економіка і суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 611-616.

49 Соколовська А. М. Об'єднання єдиного соціального внеску і податку на доходи фізичних осіб у контексті євроінтеграційних прагнень України // Фінанси України. – 2023. – № 6. – С. 96-111.

50 Станкевич Г. Особливості системи внутрішнього контролю підприємства та роботи внутрішнього аудитора // Аудитор України. – 2014. – № 9 (226). – С. 32-36.

51 Томілова-Яремчук Н. О., Хомяк Н. В., Крупа Н. М. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні у воєнний період [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6439/13292-1?inline=1> (дата звернення: 22.10.2024).

52 Тулай О. І., Ямелинець А. І. Податок на доходи фізичних осіб: роль та значення в умовах бюджетної децентралізації // БІЗНЕС ІНФОРМ. – 2019. – № 1. – С. 343-348.

53 Федішин Н. І. Аналіз податкового навантаження підприємства [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/32613116.pdf> (дата звернення: 14.11.2024).

54 Чернелевський Л. М., Кобзар Я. В. Питання гармонізації державного фінансового і незалежного аудиторського контролю за розрахунками податку з доходів фізичних осіб // Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування. – 2017. – Вип. 1. – С. 219-226.

55 Чижова Т. В. Податок на доходи фізичних осіб: наукові постулати та

практичні аспекти функціонування // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. – 2014. – Вип. 6 (5). – С. 103-106.

56 Чижова Т. В. Сучасний стан справляння податку на доходи фізичних осіб в умовах зовнішньої трудової міграції // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 35(2). – С. 117-122.

57 Чумак В. Д., Безкровний О. В. Оподаткування особистих селянських господарств: сучасні реалії та перспективи розвитку // Інфраструктура ринку. – 2020. – № 49. – С. 297–305.

58 Швець Ю. О., Завальнюк А. О. Оптимізація податкового навантаження на підприємстві ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр» // Проблеми системного підходу в економіці. – 2018. – Вип. 4. – С. 117-124.

59 Шевченко Р. Ю. Методологічні засади оподаткування доходів фізичних осіб у контексті впровадження Податкового кодексу України // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2011. – № 5. – С. 102-110.

60 Шевчук О. Теоретичні засади розвитку податкового контролю // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2012. – № 2. – С. 74–83.

61 Ярмолук О. Ф., Купріячук Н. В. Стан та перспективи удосконалення обліково-економічних аспектів податку на доходи фізичних осіб [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2024. – № 6. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_6_72 (дата звернення: 22.11.2024).